

78.273

Armas

IRTA OLCSVAY GÉZA

BUDAPEST, 1923

KIADJA A BUDAPESTI HIRLAP UJSÁGVÁLLALATA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TÁIFUNNYOMOK

IRTA:

OLCSVAY GÉZÁ

szem névelővel!

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

BUDAPEST, 1923

KIADJA A BUDAPESTI HIRLAP UJSÁGVÁLLALATA

P. S. Hungary
1209 gl

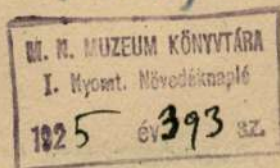
Minden jog fentartva, úgy az előadásé, valamint a fordításé

*

A címlapot a szerző tervezte

78273

BUDAPESTI HÍRLAP NYOMDÁJA.

Hessway Jr.
1925

I. KÖNYV

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

... Születtem a mult századnak végén, talán azért, hogy gyerekéveimet még a tegnapnak adhassam. Ekkor a tegnapkor még élt az apám. Ő volt a törzs; 800 éves erős, árpados vállain keményen nyugodt — a tegnapi sorson kesergő — szomorú arca. Kreol volt az arca, fekete a bajusza, fekete a szeme és szűrös és parancsoló. Akkor sohasem tudtam, miért szól oly keveset s akkor is szitáltan, ma már érzem, ma már csodálom és leirom, kiírtom minden fájdalmait...

Az anyám még él!.....

Az első születésem ezerkilenchúszig nyult el. Ez az idő tele volt árvasággal, küzdéssel, békebeli vándorlással, háborúval, rabsággal; ezer Gorkij-drámával...

Tempora mutantur!

Én vagyok az a boldog *Táltos*, aki az Úr kegyetlenségéből újra *szülehettem!* Újjá születtem akkor, amikor rabságom befejeződén, senkitől sem ismerve, de mindenkitől elhagyatva jövőtlen, ádáz, mai irigyek között újrázni kezdtem s azóta újrázom táltosi életemet...

Budapesten, anno 1923.

Olcsvay Géza.

< Ma >

*Ofgan es mintka bátyám lenne
a ssél és hugom az eső...*

Ma huszonnégyszéves lettem. Valami multiszerű gondolathalmaz kavarg fejemben, melytől jómagam kóválygok. Mától kezdve felelős vagyok minden tettemért, mert ma hivatalból nagykorú lettem. De mi voltam eddig? Tízegynéhány éves kóromtól kormányzom magamat, X. éve felelek tettemért. Mi volt ez? Ki kinzott eddig, ki oktrojálta reám a nagykorú komolyságot? Ki, vagy mi abolta el azt a gondtalan X évet?

Ma egy idegen leány ezt súgta rólam egy szalonban a szomszédjának: „Nézzé mennyi bánat, mennyi szomorúság van az ő arcán! Miért szomorú?” — Sajnos, meghallottam, elmosolyodtam. Azt hiszem, hogy e mosoly Mona-Lisához volt hasonló. Aztán gondolkodtam és megijedtem. Reájöttem, hogy a leánynak igaza volt. Már — különösen ma — nem tudok vigyázni magamra s szeizmográf-énemről le-lehull az álarc s ezt a bánatos arcot profán szemek nézik, profán szavak kérdik... Sejtelmes multbasugárzás vagyok! Mint a fizikában azokat a kis elefántcsontgolyókat meglökött a huszonnegyedik év és most következetes ugrásokkal visszalökődöm a Multamba...

Huszonnégyszéves év! Majd egy negyedszázad. Szép. De leéltem-e én ezt, avagy csak leimbolyogtam? Leimbolyogtam, mint a buddhavándor; oh! be sokszor érkeztem

fáradtan, reménytkeresőn Jócó* isten szobrához pihenni, alunni, elringatózni s csodálatos, — mindig tele lettem kis villamos szikrákkal, apró protuberanciákkal mik nőttek, nőttek s energiával telítettek meg s Buddha e vándoristenére vissza se pillantva, vad elszántsággal újra nekivágtam e huszonnégy éves országutnak. Ez egy sorsjáték. Velem így játszott a sorsom s így játszik ma is. És így akarja a jövőben is. Én nem birom; én érzem, hogy halálosan elfáradtam s néha már szur, szorul a szívem: ez a szüntelen mások javát akaró, mások holnapjáért dobogó nagy inpraktikus szív, amit az anyámtól örökölttem. Emiatt a szív miatt szerette ő utálattal az embereket s hasonlott meg oly korán önmagával. Most is, mint mindig, ha csüggedek, előttem áll az én szomoru, gyászruhás Asszony-anyám.

Tegnap este meglátogatott a hugom. Ugy sirt, zokogott az ablakom alatt s könnyeivel megöntözte ezt a rut várost. Könnyeinek különös, koppanó hangja utján egy régi táltos-legendát mesélt el. Reggelig mesélt és én virrasztottam. Ma pedig eljött a bátyám. Nagy dirrel-durral végigszáguldotta, végigsivitotta ezt a rut várost s le akarta tépni a tetőket, meg a zsalugátereket. Karom mint két gót pillér támasztotta a fejemet s percről-percere komolyabb, szigorubb, dacosabb, ellenállóbb lett az arcom, a testem, ökölbe szorult a kezem; e negyedszázados országút végefelé újra felbukkant a *Célm*. Halántékerembe újra felhuzódott fáradt vérem s csak bugtam vadul és újra elindultam: megkeresni az én életemet.

* Jócó-isten: a japán vallásban a vándorok és várandós asszonyok védője.

< Az erőtlenség >

*Olyan es, mint az élet! Győváság, mely
tükre az én, a te, az ő életének...*

Különös szótlansággal üldögélt a szalonban Reögh Pál s szemöldökének beszédes játékaról azt lehetett leolvasni, hogy ő önmaga is furának tartja, hogy csinos szomszédnőit csak úgy a bizonytalanba való bámulásával szórakoztatja. Ezek a hölgyek ugyan már ismerték Reöghöt s tudták, hogy egy kis asszonyi művészettel fel lehet őt melegíteni. Nagy ravaszsággal hozzá is fogtak, miután egy-egy szempillantást váltottak egymással.

— Meséljen valamit, Reögh, hisz a maga életének annyi bús emléke lehet! — szólalt meg Teréz asszony s anyás szemeivel körülölelte őt. Reögh felemelte fejét, végigsimitotta mély tekintetével az asszonyokat, aztán mint a kinek még a beszéd is kellemetlen, csak úgy a foga között mondta:

— Japánországról?... Az Indiákról?... Az Océánok oecánjáról?... miről szóljon a mese?

Az asszonyok szeme felragyogott hallattán a sok csillogó álomarabeszknek, szinte az arcukon lehetett látni, hogy hirtelen még válogatni sem birnak. Nem érezték tisztán, hogy melyik: Japánország buddhás furaságai-e, avagy a Ganges érdekes, buja egzótikussága ömöljön-e ide a szalonba, ahol ők most tea mellett, siklamlós bókók helyett — különös mesékre vágnak. Nina — a legfiatalabb — barátságosan hajolt át Reöghöz s úgy esdekelt:

— Ha valamit mesélne — mondjuk — Szibériáról?

— Nem, soha — borzongott Reügh s úgy megijedt, hogy szomorú arca hófehér lett; hangja durva, keményen hangzott, de aztán megjuhászodott s halkán így folytatta:

— Nem lehet, Nina, mert akkor mi itt mind dideggni fogunk. Azt mondják, nem? Jó! Azt tudják, ugyebár, hogy öt évig voltam bezárva s ezalatt az öt hosszú év alatt csak egyszer voltam *szabad*: csak egyszer nyílt ki a börtönkapu és én mohón, — álmaim megvalósulását látva — vágtam neki az ázsiai steppéknek, de erőtlen lettem, aztán... visszakullogtam — mondta halkán és elhallgatott.

— És aztán? — röppent Nina hangja.

— Nem és nem! Én nem akarom Szibériát újra leélni — panaszkodta Reügh, de az asszonyok nem engedtek s csurgómézű szavaik nyomán újra megindult panaszos vontatottsággal a mese:

— Egy szép enyhe márciusi reggelen szokott sétámra indultam. Nagyon különös lelkiállapotban voltam, boldogan, de mégis fájón örültem mindennek, még a megszokott, útamon heverő köveknek is, mert jött a tavasz. Minden: a felhős ég, a gyengeerejű napsugár, a környék mezőiről börtönünk felé áramló fűszag, mind csak fokozták lelkem csodálatos hullámlását. Mentem, bandukoltam a három méter magas kerítés mellett. Fölöttem a kék ég volt, alattam a fekete szibériai föld repedezett háta és éreztem, hogy az ég is, a föld is *túlmegy* a kerítésen. Valami sejtő öröm környékezett s tombolni kezdett tőle a lelkem. Az útam a nagykapu mellett vitt el s mikor odaértem, szemem, szám elállt...

Képzeljék: a kapu nyitva volt s százával özönlöttek át rajta a rabok! Az arcukon bántó, eszelős öröm nyomai látszottak, rekedt üvöltő hívásokat hallottam s durva tolongásukba én is belevegyültem, aztán kisodródtam a szabadságba!

— Óh! a gyűlölt, elátkozott kerítés ott állott, de mögöttem és én szabad voltam. Sehol egy űr, egy puska, még a rut *vissza*-kiáltást is mintha száműzték volna. Csecsemőkorom ártatlanságát éltem mégegyszer végig s éreztem, hogy itt csoda történt. A többiek? Bátortalan óvatossággal, mintha előre nem látott messzeségbe távolodtak volna, huzódott a rabok szabaddá lett tömege. Olyan félős volt a járásuk, huzták, vonszolták a lábukat s mégis mind kipirulva sietett. Ha kérdezték hová, fulladt hangon a legtöbb ezt mondta, hogy: haza... Ugy fáj, mikor reájuk néztem: mozdulataik ügyetlenek, holtak, szintelenek voltak s alakjuk hajlottsága fájdalmas siró érzést keltett bennem, mert a hogy a kerítéstől eltávolodva, testük kiegyenesítése által embernek akartak látszani, csak groteszk figurákká lettek.

— A mint ott a kapuban álltam, egyszerre csak, mintha villamosáram mozdított volna, magam is elindultam. Valami meleg, *kivülről* kapott érzés hajtott a nekem már oly ismeretlen szabadságba. Röpülni, száguldni szerettem volna, de nem birtam. Lábam ólmos járása hamar kimerített, úgy, hogy időnkint meg-megálltam. Ilyenkor körülnéztem: ott voltak előttem Tolsztoj, Gorkij és Dosztojevszkij képei, történetei, melyeket én csak most tanultam megérteni. Láttam, hogy egy konovalow-világ volt az, a melyben három hosszú éve éltem

s ami körülvett, mind idegen, megfektethetlennék tetszett. Aztán ez is unalmas lett s tovasiettem előre, a bizonytalanságba... Útközben telemosolyogtam az előttem hajladozó buja szibériai füveket s gyerekpajkossággal odébb-odébb rugtam egy-egy agyag-göröngyöt. Repült a göröngy s ahol leesett, öt-hat letörött fűszálat olvastam meg. Ennek annyira megörültem, hogy felkacagtam és felordítottam: — Héj, emberek! szabad vagyok! — Persze, senki sem hallotta, senki sem látta, mert a többiek egészen ellenkező irányban bandukoltak. Ha falu tűnt felém, aranyos kupolája után kaptam. Már azt hittem, hogy egy hete gyaloglok s a feljövő hold jelezte, hogy csak reggel óta. Rohamosan sötétedett, én megijedtem s holt-táradtan rogytam a fűbe s erre a puha vánkosra hajtottam lüktető fejemet. Gondolkodtam, mi lesz, hogy lesz? Bensőmben otthoni emlékek jajveszékeltek s időnkint lelkembe top-pant csunya börtönszobám. Aztán elnyomott a szabadság édes álma. Késő éjszaka lehetett, de nem, emlékszem már, derengett, mire felébredtem. Fáztam s dideregtem s azt hittem, hogy minden pillanatban elájulok. Föl akartam állni, de visszaszédültem és ekkor rájöttem, hogy tegnap reggel óta egy falatot sem ettem, egy korty vizet sem ittam, egy lelket sem láttam s megrémültem. Sokáig feküdtem felkőnyökölve, kábultan s hallgattam a reggeli szellő mozgatta buja füveket. Ugy susogtak, hajladoztak, de mind felém s azt susogták: Mi lesz veled, mi lesz veled? A távolból bántó, üres némaság tátongott felém. Az elhagyatottság annyira szívemre feküdt, hogy két csepp könnyem esett a harmatos füre. Összeszedtem minden erőmet s tántorogva elindultam abba az irányba,

a merről jöttem... Valami huzott visszafelé; tán a megszokott, megutált sok durva rab? Nem tudom, csak mind élénkebben, mind idegesebben siettem, néha azonban magamat szidva, erős akarattal más irányba kanyarodtam.

— Nemsokára előttem feküdt a városi temető, melynek láttán megőrültem. Mikor odaértem, reárogytam az első sirra s ott a temető körül már *embereket* láttam! Kitátottam a számat s így akartam ordítani nekik, de képtelen voltam még erre is. Felálltam. Hajamat az őszi szél fujdogálta s a rabtemető obeliszkjének láttára felzokogott a lelkem. Hótakarta sirokon átbukdácsolva oda közeledtem s az első rabsírnál rogygató lábbal megálltam. Odébb nagy tömegsírok tátongtak, én kíváncsi lettem s feléjük tartottam, hogy belenézzenek. És belenéztem...

— Rettenetes, — mondta ijedten Teréz asszony.

— Igen, rettenetes volt, amit láttam, — folytatta elhalóan Reögh — hét gyalulatlan koporsó volt benne. Hét megfagyott rabtestvérem... Ugy elsírtam magam, mint egy gyermek.

— És aztán? — kérdezte különös kíváncsisággal Nina.

— Hát mi történhetett ezután, a holtak után. Elkezdtem félni, szörnyen féltem a fagyott haláltól, az egyedül-léttől, a magamrautaltságtól és *emberekre vágytam*. Sokra, annyira, a mennyitől azelőtt undorodtam. Egyszerűen futni kezdtem s mikor feltűnni láttam a börtön nagy kapuját, éreztem, hogy azon belül van számomra is élet. Nemsokára újra előttem állt az utált, elátkozott kerítés. A kapujában rabok ólálkodtak, bent az udvaron úgy sétáltak, mintha semmi sem történt volna, sőt, most még szoro-

sabban huzódtak egymáshoz. Nem hívott senki s én mégis örömmel léptem át újra börtönöm kapuját. Bent az volt az érzésem, hogy „mindenütt jó, de legjobb otthon”. Felbaktattam csunya börtönszobámba, ráborultam deszka-fekhelyemre s elsirattam magamat.

◀ Fénykép-leány ▶

*Olgan es, mint egy tanagra-jelenet,
melyet a humanismus csináltat...*

Teréz asszony szalonjában újra együtt volt a régi hölgytársaság és Nina örömmel, szinte büszkeséggel újságolta, hogy percek múlva Reögh Pál is közöttük lesz. Az asszonyok hálásan tekintettek leánybarátukra és Teréz asszony csillanó szemekkel sietett át a szomszéd szobába a számovárért; Julia faszénért futott; Nina gyufát keresett. Mindegyike tett-vett s ezt a bájos, lázas tevékenységet a profán szemek szerelemnek nézték volna. Pedig soha sem volt messzebb tőlük a szerelem, mint éppen most. Asszonyok voltak, csupán kíváncsiskodók, hiuk és ábrándosak. Reögh különös — nem mindennapi meséi útján megszerették ezt a fura embert és az ő még furább világát...

Mikor Teréz asszony behozta a számovárt, rátették az asztalra, begyújtották s az egyik csipkés zsebkendőjével végigtörölte, dédelgetve amugy is tükrőfényes oldalát, aztán körülülték és mind belebámultak a számovár rejtélyes reflekszű oldalába. Különös is volt... Groteszkül falta magába a tükröt, a ráamákat, az asztalterítőt, az asszonyfejeket, szinte az egész szobát...

Megberregett a csengő; a számovár lassan búgni kezdett s az asszonyok rebbenve néztek az ajtó felé.

— Itt a szomorú ember! — anyáskodta Teréz asszony a belépő Reögh felé.

— Milyen komplikált nevet adtak nekem — mondta

élénken Reögh és az asszonyok közé telepedett, akik ösztönszerűen közelebb húzódtak hozzá. — Maguk megint valami mesét kívánnak. Ezt onnan tudom, mert látom, hogy felállították a szamovárt; hallom, hogy bűg a szamovár és ha az oldalába nézek, kíváncsi asszonyarcokat látok s érzem, hogy mesélnem kell. . .

— Nagyszerű! — tapsoltak az asszonyok s az egyik, az óvatosabbik, meg is kérdezte, hogy Szibériából lesz-e a mese, mire Reögh elfehéredve, megkomolyodva igent intett.

— Egy egyszerű emlékjelenetet fogok elmesélni, mely más szájából, szamovárbűgás nélkül, szentimentális vigjáték lehetne, de így a „juhász és a szamár“ szép tragédiája lopózik belé — sóhajtott a Reögh Pál s cigarettára gyujtva, mesélni kezdett. — Korai nyárest volt, inkább tavasz s ilyenkor késő éjjelig sétáltam egyedül embertelen végeken. Ezek a séták mindig nagyon fájdalmas harokat pendítettek meg bennem. Mellettem kísértett a *mult*, a tavasz belenyilalt a szívembe s a szemeim könnybelábadtak, mert látták a *jelent*. Volt úgy, hogy szám elé tölcserít csináltam s a kerítésen át azt kiáltottam a szabadba: *Tél! Öld meg a tavaszt!* Legtöbbször búsan bandukoltam szűk szobámba vissza. Így volt ez azon az estén is, melyen a fénykép-leányt megismertem. Mikor szobám nyikorgó ajtaját betettem, jó estét s egyben jó éjszakát kívántam dominózó rabtársaimnak és a függönnyel elkerített kis kalitkamba vonultam vissza. Megvettem szalmás ágyamat, megoldottam bakancsom szíjait és meggyújtottam petróleumlámpásomat, azután kecskelábu asztalom mellé ültem és egyre-

másra sóhajtoztam. Olyan más volt akkor nap minden... A petróleum szürke világánál körhadni látszottak függönyszövetem színes, nagy virágai, a meszelt falat, a falon függő kis képeket mind-mind sajátos pókháló szőtte be. Fájt ez a szürkeség és szemem rárévedt az asztallapra. Egy amerikai képes ujság hevert rajt, melynek címlapján egy idegenbe vetődött magyar leány arcképe volt. Félős, fájós lett a közérzetem, mely már ritka vendég volt nálam, de néha egy-egy hazai szó, egy-egy hazai kép még mindig visszahozta. Alátámasztott fejjel, meredő szemmel figyeltem a fénykép-leányra... Szép lány volt, az ajka hamiskásan mosolygott, rám mosolygott — legalább is akkor azt hittem. Percek alatt vad, szerelmes ember lettem, ezer, nekem hizelgő érzés nyüzsgött-forrt bennem, a fénykép-leány fölött tovarepülő legyek féltékennyé tettek. Odakint durva, csipkedő szavakkal gondtalanították az estét a rabtestvérek s ríktó kacajjal patogtatták dominókockáikat. Csendre akartam inteni őket, de nem bírtam megmozdulni. Mágnesként tartott, vonzott a büvös fénykép-leány. Forró lett a szám, az arcom; serdülőkorom rejtélyes nyugtalanságát éreztem újra s most már nem törődtem a kacagással, a pattogó dominókockákkal, a sápadt virágokkal, a fallal, a fakó képekkel, mert lehazudtam a *jelent* és odadobtam magamat ennek sajátos, elégtelést nem hozó mámornak. Ez a fénykép-leány a multat hozta elém s a multból — ebből a pókhálós nagy gyémántból — különös melegség áradt reám... s hazaringatództam...

— Ide hozzánk? — röpönt Nina hangja s szemeit a szomoru emberen felejtette.

— Igen! — panaszkodta Reügh Pál s rejtett mosollyal így folytatta: — Az Andrássy-úton képzeltem magamat. A nagy ivlámpák vakító fényt szórtak az utcára s a járókelőkre. — Hogy hömpölygött a korzó népe! Férfiak, asszonyok, fiatal, olcsó fájdalmakat hordozó leányok kacagtak, hazudtak egymásnak előttem. Sajátos rögeszmém támadt. Az arcokat figyeltem s mindről azt állapítottam meg, hogy *szerelmes*. Sőt! Minden asszonypillantást, minden leánykacajt magaménak véltem. Meg szerettem volna állni, hogy egy sarokba húzódva, mindent észrevegyek, de minden próbálkozásnál tovasodródtam az árral... A liget előtt egy autó gurult el sebesen mellettem, erre megrezzentem és előre figyeltem... Képzeljék! előttem állt a fénykép-leány!

— Akkorra a fénykép-leány is szerelmes lett a különös lovagba, — állapította meg nevetve Teréz asszony.

— Ugy látszik szerelmes lett — szólt Reügh, — de nem a lovagba, hanem Don Quichote-ba, mert mikor mellé léptem, csókra nyujtott szájjal várt, de nem csókoltam mindjárt meg, hanem teleszittam a tudómet boldogsággal és megöleltem. Átölelve tartottam sokáig, tovább, mint a hogy ez rokonok között illik s mikor meg akart szólalni, rózsapiros ajkait betemettem vértelen számmal... Csókolódtunk! Ez volt a beszédünk... Aztán egymásba karolva sétáltunk szóltan a ligetbe. Milyen jól esett a ligeti fák lombjainak egyforma sötét színe; a levelek zizegése; a hűs esti szellő; a ligeti verklek ismeretlen dalai; az itt-ott fel-felhangzó kacajok;

a siró hegedűhangok, ez az egész *régi* zsongás... Tombolt, örült körülöttem minden s én hajtott fővel, egyre erőtlenedve éreztem, hogy ez: *az élet!* Mámoromban egészen megfeledkeztem a fénykép-leányról. Diákos bizonytalansággal nyultam a keze után, a dereka után és újra megöleltem. Éreztem, hogy hideg a keze, merev a szeme, csak az ajkai mozogtak s végtelen finom hangon szerelmes mondatokat sugott felém. S minden mondata olyan volt, hogy felelni kellett volna reá, de nem bírtam, mert beszáradt a torkom. Láttam, hogy a leány nem ért meg és nem érzi, hogy én tulajdonképpen a *tulvilágról* csöppentem oda. Mikor egy mély árnyékú útkanyarulathoz értünk, hirtelen elfutott mellőlem és csakhamar eltűnt a sötétségben. Összeszedtem minden erőmet, hogy utána fussak, de nem bírtam; kiáltani akartam; de nem tudtam. — Emlékszem, végtelen szomorúság vett erőt rajtam s az egyedüllét soha sem dermedtett úgy, mint akkor... Ég felé emeltem szememet s láttam, hogy a hold kajánul rámvigyorgott és a tüzes csillagok között tiszta hívással az Urat kerestem. Őtet sem találtam. Kétségbeesett helyzetemben, a tőlem nem messze lévő padig vánszorogtam s rárogytam. Hátamon a hideg borzongott végig s felnyitottam a szememet és reájöttem arra, hogy az egész csak *álom* volt! Ujra ott ültem kecskelábu asztalom mellett s lámpám is aludni készült, mert fogytán volt benne a petróleum. A fénykép-leány is ott feküdt az asztalon s most már nem is mosolygott. Odakint is pihentek már a rabtestvérek. Én még sokáig ültem az asztalnál s hallgattam szobám kietlen csöndjét, aztán ez is ráfeküdt a mellemre, a szí-

vemre, valami vad düh fogott el, durván odakaptam a képeslaphoz s összetéptem...

— Megölte a fénykép-leányt? — kérdezte száno-
kozón Nina.

— Meg! Meg kellett ölnöm az ábrándokat, melyek
viziókká nőttek volna és engem sorvasztottak volna el.
Mikor eltéptem, mikor darabokban feküdt előttem, úgy
éreztem, hogy megkönnyebbültem. Rágyujtottam egy
cigarettára s lázas sietséggel — nehogy újra itt érjenek
az ábrándok — elfújtam a lámpámat, levetkőztem s
belefeküdtem a kietlen csendbe: *aludni!*

< Virradatkor >

Olgyan es, mint a magyarok sorsa: csalóka...

Zöld futó kuszta be a lányos ház falát s ez akaratlanul is színe lett a benti reménynek. Az ablakok alatt dus gallyu, halvány virágu leanderek állottak, mintegy jelezték, hogy odabenn valaki virágzik. Csodálatosan derengett; csak úgy ontódott az ultramarin változata; a hold bujt, zuhant lefelé, követve sorsát az este kinevetett napnak s ahogy zuhant elferdült a szája és a gyerkőcnap eléjeneveretett, de csak úgy derengősen...

— Fen'egye ezt a gallyakat — dörmögte bosszusan Bálint, mert nagy óvatosságában neki ment a hegyes leanderleveleknek és akaratlan is megragadta a törzset. Meg akarta rázni, aztán meggondolta s teleszitta tüdejét leanderillattal. Durva marka ügyetlen törte, hajlította a halvány szirmokat...

— Odabenn alszik a lelkem! Tán rólam álmodik; pedig megigérte, ha pirkadt, akkor kigyün — dűnnyögte a legény, majd keresztülfurta fejét a levéltömegben és bebámult az ablakon... Odabenn valami öreg kakukóra verte sorsát s sok nyugtalan légy mesét zümmögött néki kifelé nádhegedű hangon. Ha szeret, felébred — állapította meg busan s leült a leander tövébe. Elővette tajtékját s a tömésbe beleölte szíve buját, aztán gyufát sercentett és a fényét két tenyerével óvatosan elfedte. Bodoran hömpölygött a füst felfelé... Bálint öklöbe fogta a pipát s hol a füstöt, hol a semmit nézte...

Távrolról tehénkolomp nyögdécselt; nem messze kakas-király hallatta hangját, a mező illatozott s a fű könnye: a harmat száradttá halt. — Hess! Te! a combod áldóját — mérgeskedte s lábával az eléje settenkedő kandur felé rugott, majd a pipát szájából kivéve az ablakra pislantott. — Ebadta állatja! még felébred a lelkem! — gyengédkedte, de aztán a menekülő állat felé tekintve így töprengett: — Hm! hisz éppen a 'kéne, ha kigyünne fejéren, ha itt vón'; ha az ölembe szerelmeteskedne... De hát nem gyün! Nem kék neki. Tennap este a Buri fiut egzeciroztatta a szeme... panaszkodta elbusulva s újra pipát tömött, de indulatosabban. Künn már jó magasan volt a nap és csikósan ugrándozott, földre zavart sok aranysugara. Ezek az aranysugarak leakarták seperi a házat, a fákat, a leandereket, de csak új árnyházat, árnyfát, árnyleandert varázsoltak a homokra...

— Olyan'e akar az asszony nép — mondta a leander-árnyékra. — Az ég tudja: hány a levele; oszt' melyike milyen?...

Fiatl csikó nyertett a közelben s szekérsörgés zaja verte fel a hajnali csendet. Bálint a zajra felugrott ugy, hogy nekitántorodott ő is, meg az egyik leánder is, Messzefigyelt... Aztán meggömbölve a házfal mellett az udvarvégre osont; ott megállt, szertenézett. Arca hol dühtől ráncolódott, hol megbocsájtástól simult...

— Hát nem gyün! az ég se segéjje — szomor-kodta s lehajtott fejjel a konyhakert felé lépdelt. Erős embersírás fojtogatta s ahogy ment, az imbolygása csupa panasz lett.

A ház felől léptek hallatszottak. Sára jött ki s az

aprómarhák menten körülugrálták, körülkedveskedték. A lányon még az álom ólálkodott. Megállt a háztövénél s az ég felé, a dombok felé, a kert felé tekintett...

— Jesszus Isten! Amott megy Bálint; bizonyos, hogy várt... röppentette a leány s hangján rajtremegett az öröme is, meg a boldogsága. Ösztönből, hirtelen a kert irányba kezdett futni s mikor a kerítéshez ért, szája elé tölcseért csinált s távolítón ezt súgta: — Bálint!

Mint őzbak, ha rebben a levél, fordult hátra Bálint s mikor a leányt meglátta, nyaka közé szedett lábakkal visszairamodott. Rengett a föld, a fűvek hátrahajoltak, a papírvirágok szirmai mind felduzzadtak... kiabált, tombolt minden virág szín...

— Sára te itt vóna? Te vóna-e csillagok édös királynője, adsza kezéd...

— Minek gyűtt ide? — védekezte a leány, de nem mert a legény szemébe nézni.

— Minek? Hát csak! Ténnap mondtam. Ténnap mondtam azt is: *ma* vagy vélem gyűsz, vagy megfojtalak így ni... — kiabálta s az egyik kerítés fát úgy megfojtogatta félmarokkal, hogy az menten derékba törött.

Egy pettyes tyuk rebbent közéjük, melyet a kakas-király üldözött. A kakas riadózott, a tyuk kapkodó hangon rájajveszékelt.

— Minek gyűtt ide? csak ezért — mondta busan a leány s a menekülő tyuk után nézett. Mély bágyadság, erőtlenség fogta el s ráhajolt a kerítésre.

— Minek? Csak tenmagadért, szép szemedért, a szerelmemért... hát jer nó... hogy citerázik a kezéd, oszt forró vagy... oszt az is szép, ha a hajadat hozzám

fujja a szél. Nédd!... egy hót levél pottyant feje válladra, majd leveszem — bugta ösztönös gyengédséggel s a levelet lefutta, a helyét meg csókjával melengette. Apró szellők pajkoskodtak s fehér báránnyelűket kergettek szélrózsásan. A gyerkőcnap azóta legény lett s úgy járta sugaraival a táncot, hogy azok kidőltek s mind leszédültek a földre. Az országról kurjongó kiáltás, ostorpattogás, szekérszögés, meg hajnali dal hallatszott a falu felé... A legény és a leány megölelkeztek és oly erősen szoritották egymást, hogy a kerítés egészen beléhajlott. Szuszogó, színes vaddá lett a legény, a kerítésen átemelte a leányt s futott, futott vele le a veteményes felé... Most még szerelmese hangját sem akarta hallani, hát cseresznyés ajkait a tenyerével lefedte s a leány addig vergődött az idegen ölben s harapta a legény kemény tenyerét, miglen elfáradt, meg valami különös belebizsergett a vérébe... A veteményes végén sebes patak folydogált, lábnai füvek zöldültek a partján s a legény rájuk fektette a kokkadó leányt, aztán mellé könyökölt s úgy zihált:

— Ne félj Sára! Olyan lesz akár a fejedelemné. Erős kapálásmától égig ér majd a buza, oszt a kalásza mind feléd fog hajlani a te gyönyörűségedre; hófehér lesz kertünk krumplivirága: falevelet szedek, puhát, nászágyba valót...

— Oszt dógos esték után beledanólsz az álmországba... — suttozta a leány s kíváncsan fonódtak gömbölyű karjai a legény nyaka köré — csak eccör, csak eccör érkezne szívem erős szerelemre, de...

— Erigy má. Van itt víz ölé, ne szaporítsd, oszt

épp most, mikor má'n a te szived is mocorog... Hát e' mi, hogy úgy megreszketsz? — kérdezte gyengéden a legény s úgy megijedt, hogy a leányt elengedte. Aztán sokáig nézte bambán, mint zokog a leány fübe borulva...

— Én elmék'... érzem — sirta a leány s hangját susogón vitték tovább a hajlongó fűszálak. Már egészen kivirradt. A föld illatosan párologott s a mezők felett bohókás madarak iveltek ide-oda...

— Ha szeretsz, hogy mennél ... csak forró a kezed, a tested, jer ide, vagy erigy oszt engedd a patakba a lábod, majd megládd, felenged szived szorulása...

Ugy tett, ahogy a legény parancsolta. Beleengedte lábait a hűs, mély patakba s mikor a legény kérdezgette jó-e, szép-e? meggyógyult-e? mindig hancuros intett-csókkal felelt s trillázó hahotázással ruhástól a víz közepéig uszott s onnan hívta, oda hívta, odacsalogatta parti szeretőjét...

— Vigyázz! én mindenem arra feneketlen... aggódta a legény, de a leány hangosan rákacagott s s egy uj nótába kezdett, magyar bánatuba. Tettelen, élettelen szép csend lett... A legény a tovauszó fehér felhők szélrózsásodását szemezte...

— Bálint! Bálint! — rikoltotta a leány a kivirradt reggelbe s tovasodródott az árral.

— Sára!... Sára lelkem hun vagy-e? kiabálta felrebbenve a legény s ösztönösen belebukott a patakba s hol itt, hol ott bukkant fel tébolyultan. — Sára... Sára... verjen engöm az átok — zokogta partra uszva, fübe borulva. Sirt, ólmos nézéssel rábámult a vízre...

Messze tőle a vizháton kibontott haját vélt látni s erre ugy felordított, hogy a faluharang ijedten megkongott. Később futó léptek hangzottak s ő feléjük meredt: a kis bíró volt, egy öregasszony, két leány és sok lurkó.

— Tán a baj ráz Bálint, hogy így nekibödültél — fulladozta odaérve a kisbíró s vállon ragadta a révedt legényt.

— Itt vót... a hótisten vót... arra vitte...

A ház felől ajtónyikorgás hallatszott, s egy fáradt hang reszkette: Sára! Sára lelkem hun vagy-e'?...

A bíró meg a többiek megborzongtak, mert e hangra Bálint megvonaglott szeme rárévedt, karja rámutatott a patakra. A bíró is, az öregasszony is, a leányok meg a lurkók feljajdultak, mikor ezt látták s hajtott fővel sirni, imádkozni kezdtek. Mindenki a part szélére állt s enmagukat bámulták a vízben... Bálint egyedül maradt. A falu felől újra futottak s dübörgésükön mozgóvá lett, s nyult, ólmos léptekkel a kerten át a leanderek felé tartott... osonva lépdelt. Lábai alatt hangtalan volt a föld, a füvek sem hajladoztak, a mezei virágok nem is színesedtek, nem is illatoztak. A zöld futó kuszott, kuszott egyre szeszélyesen s a leanderillat messze hömpölyült. Bálint újra leült a leander tövébe, elővette pipáját s tömte, tömte, aztán a földhöz vágta, megeredt a könnye, letörölte. Két tenyerével abroncsot vont feje köré és belebámult a virradatba...

< A kulik >

*Olyan es, mint egy igasságos át-
kosása annak, hogy lettünk...*

Lassu, vontatott mozgással közeledett a munkások kigyóvonala a bányabejáráthoz. Különös alázat, hamu-
alatti megnyugvás ritt le róluk. Láruk rongyokba volt
burkolva s ruháikon színes, nagy foltok tarkálóttak. Csak
az arcukról lehetett megítélni, hogy ki, milyen nemzetség
mert vegyesen voltak. Főleg kínaiak, oroszok, spanyolok,
de volt néhány magyar is köztük. A nyelvük az közös
volt, de csak akkor, mikor már a bányabejáráthoz közel-
értek. Most is hármassával, négyesével tömörültek s mert
az óra még hét szabad percet engedélyezett hát ciga-
rettát sodortak, tölsérformájut s szenvedélyeset szippant-
gattak a bűdös füstből. A kulik kékszíni rongyaik rejte-
kéből előkotorászták sajátos pipájukat, majd megtölték
s leheveredtek a piszokba. Mindenki utálta őket, nem
éppen a piszok miatt, hanem, hogy különös, ugató nyelv-
vükön mindig sugdosódtak és vakogtak. Ha valamelyik
találó megjegyzést röppentett a sárgák közé, minden
fehér — még a szurkáló ellensége is menten a pártjára
állott. Verekedésig sohasem vitték a dolgot a kulik,
ellenben, veszekedős napokon lent a tárnákban, meg a
dohos folyosókon csodálatos zöldfényben csillogtak a
kuliszemek! — Néha a fehérek is megéreztek, hogy:
ha most nem, akkor soha! És titokban mindenki véres,
harakiris mesékre gondolt. Egyszer-másszor a spanyolok
történeteket meséltek el sugdolódzva Illinow deszkasön-

tésében és ilyenkor a bányászok feleségei közül a gyöngébbek rendesen elájultak. Hajmeresztő dolgokról volt szó... Persze a magyarok „oda se neki” fogták fel a dolgot s rendesen ők kezdték az ellenségeskedést.

— Chi-long! Fáj-e még a szived bürke? — röpitette Zákány János a szót a sárgák hangyabolyába. A fehérek kacskaringósan felnevettek s a sárgák sziszegős morgást hallattak.

— Tán az asszonyát szorongatták János? — szólt egy öreg munkás bányásznyelven, de ijedten elhallgatott, mert Chi-long olyat hördült az asszony szóra, hogy a kulik maguk is megijedtek és felugrottak ülőhelyeikről.

— Megszorongattam a mellét, oszt' ez az állat ni' észrevette, oszt' kontyánál fogvást ráncigálta be a lelkemet. Én odaugrottam, oszt' rátenyereltem a képére. Igaz, hogy fikciós pofon volt, mert úgy ellendült az asszonyától, mintha bevót' von' rugva, — legénykedte fennhangon Zákány János s ügyet sem vetett azokra, akik csitítgatták, csendre, nemtörődömségre intették.

— Ugyan pokolba véletek. Hász' ez az én dógom! Oszt' ha bajod van Chi-long vélem osztod, igaz-e? — ordította s mint a pihét rázta le magáról a fehéreket. Belerohant a kulik hangyabolyába, megállt Chi-long előtt, két vállon ragadta s így ordított: Adsz-e felelést, ha szólok hozzád ebadta fajzata!...

Persze Chi-long sunyiskodott, összehúzódott, szemeket csinált, mit a kulik megértettek s Zákány hatalmas termete kámforként tünt el a kékrongyu kulik tömegében. A kulik üvöltöttek, ugattak s rikácsoltak. Egyszerre csak élesen nekiberregett a bányacsengő. Menten rend lett.

Az ólom, mely a föld mélyéből áradt, hömpölyült feléjük, észretéritette őket s szétrebbentek. — Egy-két felügyelő tűnt elő, az igazgatóság épülete felől s hosszú korbácsfelét szorongattak a kezükben.

— Mégy-e? — suhintott a szakálas felügyelő az egyik kulira, aki úgy vonszolta lábait, mint ki holnap már halni készül...

Recsegett, ropogott a kötélhágcsó s a bányanyilás egymásután falta az embereket. Végére Zákány János meg Galambos Péter maradt. Rájuk is rászólt az egyik felügyelő, mire Zákány így felelt:

— Megyünk, megyünk Szergej testvér... csak csigavér...

— Én amondó volnék, ma lukaszd a napot! — szólott elgondolkodva Galambos Péter, majd rálépett a kötélhágcsóra és nemsokára eltűnt. Elnyelte a bánya szája. Zákány még a nyílás körül ólálkodott egy darabig; le s fel járt és tizszer is megállapította, hogy ő biz nem fél.

*

A bányászlakások körül apró lurkók hancuroztak s az elhasznált, penészes színű asszonyok szatyraikkal hazafelé iparkodtak.

— Hát te meg mér' nem dolgozol? — szólalt meg az egyik asszony, mikor a bandukoló Zákányt megpillantotta.

— Törődj a dolgoddal, — ripakodott Zákány János s bekanyarodott a bányászházak labirintjébe. A tizenhármass ház előtt megállt, berugta az ajtót s szembe-

találta magát a Chi-long feleségével. Az asszony megremegett, szólni sem tudott, de annyi erő volt még benne, hogy Zákányt kifelé tuszkolja.

— Hát nem foglak bántani, fehér lelkem, csak mondd, hogy szeretsz! — rimázkodott a hatalmas legény s az asszony, — kinek szemein meleg akarom-nemakarom-láz csillogott, — furán megremegett, mert Zákány durván magához szoritotta. Rettentő vénnek, teltnék tünt nekik az idő, testük szorosan, beszédesen simult egymásra, Zákány feje az asszony vállán, az asszonyé Zákány mellén pihent s így szótlankodtak percekén át...

— Szeretlek! És őt utálom. Chi-long — sugta az asszony — egy alázatos kutya, még minden este térgyén csuszik hozzám, oszt csókkal is beéri...

— Utálod? — üvöltötte Zákány János úgy, hogy a falak is beleremegtek.

— Igen!... és félek... — mondta bambán, aztán felsikoltott, mert Zákány ölbekapta s vad rángással berohant vele a szobába.

— Hogy rájafekszik az ólom az ember mejjire... — állapította meg Zákány János s sietve a kötélhágcsó szélét fogva csuszott le a tárnába. Ott már nem talált embereket s így hát hol négykézláb, hol meggömbülve törtetett előre, arra, amerről fáradt döngetést hallott. Néha meg-megpihent s ilyenkor zavaros gondolatoktól lüktető fejét tenyerébe fogta.

— Hejre egy asszony, oszt... — de nem tudta folytatni, mert az egyik tárnanyilásból zöld szemek

csillogtak feléje... Megborsódzott s csak annyit dadogott:
Chi-long...

És Chi-long tényleg közeledett, úgy szimatolt, szagolt, mint egy állat. Mikor közel ért Zákányhoz, felhördült tompán és az ő fura dzsiu-dzsicujukkal lefegyverzte a hatalmas legényt. Sokáig hentergőztek, rugtak, haraptak, sziszegtek, miglen mindkettő halálos fáradtan lihegett a földön.

— Nála voltál, nála voltál?... Elraboltad a fehér asszonyt tőlem... — ugatta gyorsütemben Chi-long s új támadásra készült.

— Persze, hogy ott voltam, oszt, ha láttad vón', hogy szeretkezett a lelkem... — hetvenkedte Zákány s csontjai borzalmasan beleropogtak a setétségbe.

Kés villant! Ezt Zákány is észrevette s utolsót feszítve izmain, lerázta magáról Chi-longot, úgy, hogy a tárnafolyosó oldalának röpült s nagyot nyekkent, de a következő pillanatban hatalmas, fájó ordítás tetézte a csákányverte távoli morajt, aztán halk, elmuló nyöszörgéssel távozott Zákány lelke. A kuli mellette térdelt s rá-ráhajolt.

— Chi-long... — szakgatta Zákány János.

— Az vagyok, csak aztat mondd még: *te voltál az ördög vagy a feleségem?* — sirta Chi-long s buddhábálvánnyá zsugorodott.

Zákány már nem felelt. A sötét tárnákból rohanó léptek hallatszottak...

Chi-long kése újra villant...

Jöttek a többiek. Mikor közel értek, szintelen arcuk még szintelenebb lett s a fehérek közül Galambos Péter

tette le először a lámpát, a tetemre borult s torpant nyelvvel ezt zokogta: *János... János...* s a többiek megilletődve sugták tovább ezt a nevet és olyan különös volt, hogy a sárgák megnyugvón vonszolták el a a kuli testét s amint messzebb értek, apró, kuncogó hangon vijjogták:

Chi-long... Chi-long...

OSZK

◀ Az idegen asszony ▶

Olyan es, mint egy alabástrom asszonybőrbe bujtatott takarodó...

Uszályos délutáni csend-terpedt a kis hónapos szobában és a meleg napsugarak akadálytalan kergetőztek a falon és a fal körül. A szobácska butorzata mindössze csak egy kopott — jobb időket látott — szelonzól, egy biedermeieres szekrényből s két faragott taburettből állott. Egyedül a fal tapétája volt új és szép, egy kissé hajlott Páris édeskés izlése felé. Ezt Marussza, az asszony akarta így. Többet ez az idegen asszony nem is akart, csak szobájuk egyik falát tulajdonította még el. Eleinte nem szólt férjének erről, csak egy nap — míg az ura távol volt — kinyitotta kis faládáját és onnan néhány selyempapirba göngyölt rámás fényképet vett elő s unalmas gonddal ráaggatta a falra. Este az ura észrevette, rápillantott s így szólt:

— Látod, Marussza, ez szép! — Aztán csendben ültek egyideig, majd a férfi hirtelen fölállt, kinyitotta az ő faládáját és apró, feketerámás arcképeket szedett elő, néhány szeget vert a szomszédos falba és rájuk aggatta az arcképeket.

— Látod, Marussza, akkor ez az enyém! — sóhajtottá boldogan, aztán rágyújtott egy cigarettára és belebámult a füstgomolyagba...

— Miért nézel oly dühösen az én falamra? — kérdezte halkán, tapogatózva az idegen asszony és összébbhuzódott a kis taburetten.

— Nem nézek én dühösen, Marussza, legföllebb... Különben is hagyj békén! Nekem semmi kedvem most a falra nézni, mikor a füstgomolyagot nézhetem...

— Megint ideges vagy. Az utóbbi időben feltűnően ideges vagy, Ivgén Sztepanovics! — röppentette az idegen asszony és zokogós szemekkel tekintett az ura arcára.

— Na, hál' Istennek! már megint kezded; már megint kitaláltál valamit, már megint melengeted a fantáziádat?... — pattogta indulatosan a férj s szájából csak úgy ömlött a füst az asszonya felé.

— Én nem kezdtem! Te kezdted a nézéseddel, Ivgén Sztepanovics...

— Én? Én?...

— Te... te... te...

— Hát ez tarthatatlan, türehetetlen; ezt nem lehet kibírni... az én idegeimet tönkretette a té feketeországod! Én, mint egy roncs, jöttem haza!... egy sárga, emberi roncs vagyok belül és ha más ezt nem veszi észre, legalább te, Marussza, te, aki egy molekulája vagy az én tönkretevőimnek, legalább te lásd be és ápolj és ne kinozz, ne bánts... Hát nem elég nekem az iroda, a kenyér, a tülekedés, a harc érted, hogy te semmit se láss, hogy te csendben élj, hogy továbbra is elhited magadmagaddal azt a csacsiságot, hogy a mi nyelvünket, a mi szokásainkat nem bírod megtanulni... Mondd, Marussza, mi van veled?... — esdekelte s az asszonyhoz közel lépve, ráült a másik taburettre.

— Mi van veled, Marussza? — kérdezte suttogva újra és szorosan melléje huzódva, belenézett a nagy,

dosztojewszkis fekete melázásba. Micsoda éjjeli szemek voltak ezek és milyen jóleső, lanyha emlékeket idéztek... egy különös patakparti gerendaház, széles verandát, őszülő sudár nyárfákat s hallani vélte, hogy sirnak a nyárfalombok, meg, hogyan bűg belülről kifelé a szamovár... — Marussza!...

— Hazavágyom... — tagolta lágyan anyanyelvén az asszony és az ura görcsösen belekapaszkodott a ruhájába.

— Hát itthon vagy! Ez a te otthonod!...

— Nem, Ivgén Sztepanovics, ez a *te* otthonod...

— Nem, nem és nem! Én megfelezem veled és ez szebb, mint amaz. Amabba most sóhajos minden zeg-zug; hajtott fővel kullognak az emberek, akik már nem is emberek, csak kutyák! — és ha kenyeret látnak, felvisszajárnak... azt hiszik, hogy pusztai manna. Marussza, te okos asszony vagy, csupa keleti intuición a lelked, gondold át, amit mondtam és ha *érzed*, akkor maradj úgy, a hogy most vagy... — imádkozta a férj s hangján rajt remegett lelkének minden alázata. — Marussza! itt maradsz?

— Nem tudom! — mondta tétovázó szomorúsággal az asszony és hosszú, ápolt ujjú kezével egy fűrtöcskét tolt arrébb a homloka felé, aztán magához ölelte az urát. Oly hevesen, oly indulatosan, hogy belefáradt. Halálos fáradt lett; feje előre zökkent, szája odaért a férje hajához és ő halkán megcsókolta a haját.

— Mondd, Ivgén Sztepanovics, azért a fák most is olyanok ott, mint akkor?

— Ha sokat esik az eső, igen...

— Istenem, istenem, de szépek lehetnek... — örvendezett az asszony s tekintetével idegenül messzerévedt.

— Szép; a fa, az erdő, a mező meg a hegyek, mindig szépek... — mondta halkán a férj, aztán ösztönösen újra megölelkeztek.

— Milyen rossz is vagyok én, Ivgén Sztepanovics... Én ma már csak azért szeretlek, mert te még láttad az Usajkát, a villát, a verandán ülő apámat, anyámat, az öreg, hű Nikitoffot, meg a fiatal Surát... a te első szerelmedet!

— Ez igaz! Látod, Marussza, a mit mondtál, azért nem is haragudhatom. Sura tényleg az én első orosz szerelmem volt és az is bizonyos, hogy ő volt a hid köztem és közted, Marussza — búgta élénken, mintha jólesnék neki az emlékezés. — Most is magam előtt látom Surát, milyen alázatos zavar tétovázott az arcán, mikor mi az Usajka partjától felfelé menet egy nagy fa ijesztő árnyékába huzódva megálltunk, mert éreztük, hogy a legszebb himes szó is csak rézüstkongás ahhoz a boldogsághoz mérten, mely akkor bennem s benned vibrált s a melyet bőkezűen egymásnak akartunk adni. Jól emlékszem, még te mondtad;

— Ivgén Sztepanovics, gyűrű helyett erős, tiszta csókkal jegyezzük el egymást. Igaz?...

Az idegen asszonynak fájt ez az emlékezés, nem is szólt, csak rábiccentett.

— És megcsókoltuk egymást. Éppen akkor jött a veranda felől Sura és meglátott bennünket, de nem hara-

gudott meg rám, csak másnap, mikor a favágásban segítségére akartam lenni, ezt mondta:

— Ez árt magának, Ivgén Sztepanovics és ha Marussza meglátja magát így, fájni fog neki. Tegnapelőtt még nem vette észre, de ma megdorgálna engemet és Nikitoffot is... — Pontosan ezt mondta és minden szavával csodálatos messzire tolt magától, bár sajnáltam őt, mégis örvendtem, mert a boldogság egy oly árnyalatával ismerkedtem meg, a melyet csak a ti fekete-országokban érezhet az ember. Látod, Marussza, a szegény emberek akarva, nem akarva, csak hidak! Millió és millió lyen hidja van egy néhány ezer kiváltságosnak... — mondta lemondóan, aztán elült ajkáról minden szó. Az asszony lassan kibontakozott az ölelésből és száján lappangó mosollyal rárévedt a férje falára!

A szomszédos ház ablakai egymásután kiviláglottak és ez a mesterkélt fény átröppent az ő szobájukba is. Valami különös sápadt szürkességgé dagályosult odabenn minden: az asszony, a férj, a butorok, a képek és ahogy sötétedett, egyre élénkültek a felaggatott képek keretei. Az idegen asszony pillantása ide-oda szökdécselt s bárhogy is vigyázott, egy óvatlan ösztönnek engedve, halkan felkacagott.

— Bocsáss meg, Ivgén Sztepanovics, érzem, hogy bűn, tudom, hogy fáj, hogy bánt ez a kacaj, de ha a tieid fényképeid nézem, mosolyognom kell azon a sok darabosságon, mely róluk leri... Ki az amott, azzal a brutális bajusszal? — kérdezte fejvesztetten az idegen asszony.

— Az apám!... dadogta ijedten a férj s érezte, hogy szívéről egy hur pattan le.

— És amott az a haragos nő, aki ugy néz ide, mintha deportáltak között lenne?...

— Elég, Marussza, elég! Tudod ki az? Az anyám! Hallod? az anyám! — vijjogta és most egyszerre száz hirt érzett szívéről lepattanni. — Tudtam, tudtam, hogy ma ide fog osonni a fekete-ország! Te... fekete-ország fekete ördöge... hát menj!

— Most hivnod kellene és megbocsájtanod — szólt az idegen asszony és felállva hosszú, vont léptekkel a sezlónhoz közeledett, ott elfogta az asszonyi hisztéria s görcsös zokogással rádólt a sezlónra.

— Megfogott az átok, mert elhoztalak...

— Én magam jöttem s magam megyek, — tagolta dacosan az idegen asszony, aztán felzokogva így folytatta:

— Nem bírok itt élni! Te mondtad, hogy okos vagyok... Oh, Ivgén Sztepanovics, nem érzed, hogy ehhez az okossághoz a steppék kellenek...

— Meg a bagariaszag, meg, hogy a belső finomságodat véd, egy csomó káromkodó paraszttal veszed körül magadat... — replikázta szenvedve a férj.

— Illetlenségből ne szakíts félbe! — Te fogoly voltál, mikor én szabad voltam, most te vagy szabad és én *fogoly* vagyok! Tőlem vársz kiméletet? Emlékezz csak, Ivgén Sztepanovics, mikor egy estefelé felénk vándoroltál kiéhezve, elfáradva, lecsüggedve és az volt a szándékod, ha estig célhoz nem érsz, az ördögnek adod a lelkedet; felakasztod magad, hogy a tested megpihenjen. De a Mindenható segítőkeze hozzánk vezetett. Nikitoff, a hü szolga volt az udvarban, mert fát vágott az esti vacsorához. Megsajnálta az öreget és te,

a koldus, az erőtlen, a hontalan ember, kivetted kezéből a baltát. Favágás után a konyhába kerültél. Sura megkedvelt és így nálunk maradtál. Éjjel — mikor a nyári zápor tovaszökelte — a veranda előtt motoszkálást hallottam, abbahagytam a regényolvasást, hogy leteringgettézzem azt, aki az ábrándozásaimat zavarja. Mikor loppal kinéztem az ablakon, egy toprongyos alakot láttam az egyik fa alatt ülni, aki szemeivel az égére nézett, mintha imádkozott volna — *te voltál, oh!* Ivgén Sztepanovics! Abban a pillanatban váltam én orosz — nagy, utánozhatatlan érző orosz — s az ágyamhoz lépve, odavágtam a papírregényt és reggelig üzött, könynyeztetett a te élőregényed. Másnap szóltam az apámnak és maga mellé vett, ami annyit jelentett, hogy melletttem vagy...

— Marussza!

— Nem, Ivgén Sztepanovics, nem akarok mindent elismételni, mert, ha ezekre gondolok, fajomnak minden ragaszkodását tübe fűzött fonátnak képezem és hozzám öltögetlek, pedig *te itthon* vagy.

— Maradj itt te is, Marussza!

— Nem bírok: megfulladok, bár érzem, hogy újra halálosan szeretlek, hogy ott hiányozni fogsz és ha kereslek majd, de nem talállak, ha senkit sem találok, ha a forradalom mindent és mindenkit elvitt, rád fogok gondolni, mikor lecsüggedten új imákat morzsolva, az erdőbe futok...

Valahonnan messziről, a távoli mezőkről szénaillatos szellő ömlött a szobába. A függöny is meglebbent és ez

a hófehér hömpölyülés sajátos hatással volt Ivgén Sztepanovicsra; inogni kezdett. Az átellenes ablak hirtelen elsötétült; az óra egyet koppant és a meglepett legyek zümmögve, sirva kiíveltek az ablakon. Ivgén Sztepanovics utánuk ámult, mert érezte, hogy ezek a legyek is elvittek valamit tőle... A széke is idegenül meredt alatta; a lába a más lábának tűnt, a hogy ólmos kezét ráfektetette. És a sötétség is ijesztően tolult feléje; összeszorította a torkát, áthűtötte a testét, a lelkét... szemehéja aláhanyatlott, mintha meghalt volna... Aztán valami vad, külső intés felrázta, felnyitotta szemeit és figyelt: szíve helyén csak a szíve volt s körötte minden: a fényképek kivilágító passzpartüi is csak az elmulást jelezték neki. A messze végtelen közelnek tűnt és a közel elvesztett előle. Ivgén Sztepanovics a sötétbe figyelt. Figyelte: hogyan csatáznak az egykori kuriás emlékek a tegnapi színes emlékekkel, melyek egyre-egyre színesebbek lettek, aztán virgoncul egy panaszos, száműzős románccá hatványultak... mintha Marussza dalolta volna. Elhalkult benne mindenki, valaki a közelében maradt: Marussza és egy érzés, mely mintha mondta volna: a te életed így is, úgy is hibás egy élet... Rettentően fázott; szerette volna, ha Marussza most biztatgatja, ha hívna, ha hajnalig mesélne az Usajkról, a nyárfáról, meg a lombzugásról...

— Marussza, én mondanék valamit, — kezdte hal-
kan és felállva a sezlonhoz lépett, ráült s lehajolva oda-
tette arcát az asszonyé mellé — szeretsz?

— Nagyon! Olyan nagyon, hogy ha itt vagy, rád
sem kell néznem s folyton rád gondolok — szakgatta
fáradtan az idegen asszony.

— Marussza! Én meggondoltam a dolgot és ha néhány napig vársz, míg az ügyeimet elintézem, hát... hát... veled megyek! — remegte a férj s mint báb — melynek utolsó zsinórja is elszakadt, — az asszony ölébe hullt.

— Győztem? — röppent hitetlenkedve az asszony hangja s palástolatlan vad örömében, az éji sötétben újra és újra magához ölelte férjét.

— — — — —

Két hét múlva boldog pompázással ült Marussza a szomorú Ivgén Sztepanovics mellett s vonatuk rohant a fekete országba, az Usajka felé...

◁ A hóhullás ▷

*Olyan ez, mint a téli csend,
mégis benne van az átok: az
asszony, meg a tétova ember...*

Hullt a hó. Olyan volt a felfelé kanyargó kis budai utca, mint egy színházi díszlet, valamely meseországból...

A hó egyre hullt és ahogy hullt, csodálatosan csillámlott.

— Különös! — mondta, szinte önmagának Solymár Pál és bizonytalan bandukolásából belebámult az esti hóhullásba. — Különös! — ismételte még halkabban, aztán elnémult; valahogy úgy érezte, hogy még a leg-halkabb szó is stílusalanság és sehogysem illik bele ebbe a szép fehér csendbe. A hó hullt s pajzán, liliputi zajt vert, ahogy a földre esett. Már vastag hóréteg borította a kis budai utcát is. Solymár Pál addig taposta óvatosan a havat, míg mosolyra nem ferdült a szája. Valami gyerekeset gondolt, olyat, hogy odafönt az égben száz angyalt átkoztak most ki és hófehér ruháik, meg hófehér szárnyaik a kétségbeesett zokogástól egyre-egyre jobban foszladoznak. Ez a gyerekes kitalálás sok-sok évvel megfiatalította, átmelegítette a szívét. A szíve megfiataladott, a lelke pedig maradt a régi; álmodó, esetlen lélek. Most is... testvérjének érezte a számüzött, átkozott angyalokat, kiknek az úr különös szeszélye miatt csillámló hókehely alakjában erre a kaotikus, csunya földre kell esniök, hogy a cipők peremén meghuzódva az emberek profán szobáiban elolvadjanak...

Meglassította lépteit, hogy mennél több hó hullhas-

son fekete kabátjára, meg hogy zajt se verjen a lépegetéssel.

— Jó estét, Solymár!... Szép hóhullást kívánok...
— röppent feléje egy fázós női hang.

— Ez nem hóhullás — felelte rebbenve és a pietottok melegségével, éhességével tekintett az eléje toppanó prémes asszonyra. — Asszonyom, ez nem hóhullás, ez több, ez az angyalok temetése...

— Pál! Pál! — kacagta virgoncul az asszony. — Maga még le sem feküdt és már is álmodik... Jöjjön inkább haza, Solymár úr; adok egy kevés faszenet, kivisszük a szamovárját a konyhába, aztán alágyujtunk...

— Együtt?...

— Igen! Én fogom majd a gyufás dobozkat s maga kivesz egy gyufát és lángralobbantja... — csacsogta évásan és a „láng” szónál mereven a férfi arcába nézett — és ha már ég a gyufa, akkor meggyújtja a szamovárt. Jó?...

— Jó — felelte bizonytalanul Solymár Pál, mert megszokta, hogy ez a szép prémes asszony, akihez egyszer őszelőkor két házmesterné ajánlásával állított be, hogy szobái közül az egyiket néhánynapra kibérelhesse, csábitgassa, ugratgassa. Egy röpké pillanatra visszamlékezett a multra, hogy milyen tréfálkozóan, kedvesen kötötték meg az alku, mely alku Solymárt boldoggá tette. Mintha varázslat történt volna véle: ...volt egy csendes kis budai utcája, zsalusablaku szobája és szép gazdaasszonya. A néhány napból, néhány hét lett s a hetekből évek. Igaz, hogy mindössze kettő, mert összezsoktak. Neki — mint teaimádónak — volt egy szamo-

várja, melyen szép színű, jó ízű teát tudott készíteni. Sokszor megkínálta az asszonyt, aki el is fogadta s kokottos megjegyzéseivel ugratgatta, bolonditgatta őt.

Néha napokon át csak azon tépelődött, hogy hogyan beszélhetne végre *komolyan* vele, de mikor ez a pillanat elérkezett, akkor az asszony mindig rákacagott és elváltozott. Idővel tamássá lett a füle, csak a szive egyre nyugtalankodta, hogy: *hátha...*

Az asszony apró, finom tipegéssel haladt felfelé a kis utcán és Solymár mellette bandukolt. Huzta a lábát, mintha a havat lapátolná, vagy mintha minden gondolata fontos lett volna.

— De hogy esik a hó!... — törte meg a csendet az asszony.

— Temetnek!...

— Temetnek?...

— Igen! Száz angyalt temetnek. Ne nézzen olyan anyagiásan rám! Hát mondja, nem szép ez, ahogy hull a hó?...

— De szép... — felelte juhászkodva az asszony.

— És, ha szép, miért ne legyen meséje is?! A meséje az, hogy száz angyalt átkoztak ki az égből... — ismételte bugva, de most színesebben, sokkal mesészerűbben Solymár Pál, a gyerekes kitalálást.

*

— Ez szép volt... — tagolta lágyan az asszony. — Nagyon szép a hó és ma a szavai is, úgy beleillettek a magányos estbe és sokszor van ám igazuk az íróknak, meg az álmodó embereknek, Solymár ur... Én belátom és mostanában már én is rajtacsíptem maga-

mat azon, hogy el-elmerengek, el-elmélázok és ha fel-
ébredek — mint ahogy maga szokta volt mondani s
amire én mindig ránevettem — valahogy úgy érzem,
hogy kiesem a keretből, hogy kiesem az életből...
A multkor maga Wilde Oszkár „De profundis“ című
könyvét kereste. Tüvétette a szobáját és majdnem sirt,
mert nem találta meg. Én megmondom, hogy hol van!...
Nálam! Elloptam!...

— Adja vissza, kérem!...

— Nem tudom, Pál, mert azóta estenden folyton
ezt olvasom s ha a végére érek, újra kezdem. Oly
csodaszép ez a könyv és az élet, azt hiszem, éppen
olyan rut...

— Szép könyv. Nagyon igaz könyv... — mor-
molt a tétovasággal Solymár s szívének gyors dobbanása
rajt remegett az ajkán.

Már elérték a zsalusablakot. Az asszony előkereste
a kapukulcsot, Solymár pedig az előszobáét.

— Köszönöm — mondta az asszony, mikor Soly-
már az ajtóból félreállva, udvariasan-utat kínált neki a
lakásba.

Bent szótlanság ült rájuk s ki-ki a szobájába ment.
Mikor a kabátokat levetették, szinte egyszerre találkoztak a konyhában.

— Elég! Egy kanál konyak az sok!...

— Nekem nem... Nekem ilyenkor sok kell, —
mondta elváltzott hangon Solymár Pál s kanalának
pereméről úgy folyt a konyak, mintha a perem csak egy
vizesés zsilipje lett volna.

— Milyen furcsán ketyeg az órája!...

— Régi óra, még az apámé volt; nézze, milyen régi óra!... — csillogtatta a férfi.

— Jó óra...

— Szép; nagyon szép óra, ha akarja... — azt akarta mondani, hogy odaadja, de megakadt a nyelve, elszégyelte magát és meglegedett azzal, hogy az asszony elé tolta és otthagya. Aztán valami fura láz ült az arcára. Ujjáról lehuzta bordópiros kövü gyűrűjét és azt is odatartotta az asszony elé.

— Már ismerem! — felelte az asszony.

— Ezt a gyűrűt is ismeri? — tüzelte gyorsan Solymár a teagőz felett és mikor az asszony arra is igent intett, ezt is odatolta busan az óra mellé, az asszony elé. Most más apróságokat szedett elő a zsebeiből... fényképeket, ceruzával, tintával írott papirokat — szinte maga is érezte, hogy mindez nevetséges, de nem bánta; valami belső ösztönerő hajtotta, üzte, hogy énjének apró mozaikjait, mint szerelmének motivumait egy közös halombá az asszony elé rakja. S mennél nagyobb lett a halom: annál lázasabb, esetlenebb lett ő, az asszony meg áttüzesedett. Érezte, hogy ma, vagy soha! Már látta, hogy az asszony szája szélén is ott remeg a bizonytalanság és vakon odadobta volna tíz év boldogságát most egy szerelmes, bátor szóért. Kereste, de nem találta. Körülnézett szobájában és ahogy megfordult, keze az asszony kezéhez ért. Megfogta. A kéz forró volt és nem védekezett.

— Pál!

— Magának adom az órát, a gyűrűket, a fényképeket, ami ott van előtte, mert az én vagyok...

— Nem kell!... Nekem olyasmi kell, amit még nem ismerek!...

— Hát mit adjak akkor?... — kérdezte alig hallón Solymár és most már nagyon közel huzódott az asszonyhoz.

— Mit adjon?... Mit adjon?... — mondta tüzelve az asszony és a férfi arcára hajolva sugta — *a száját*...

*

— Mária! — ocsudt fel a csókcсата után Solymár Pál s egyre, újra ezt kérdezte: — Ugy-e, ez csak játék, szeszély, álom?

— Nem, Pál! Ez a szerelem, ez az *igazi* élet... — sugározta.

— Furcsa az élet!...

— Az! Nagyon furcsa... — állapította meg az asszony és kibontakozva az ölelésből, kitekintett az ablakon. — Milyen sokáig élnek az angyalok!...

— Igen, Mária! Sokáig esik a hó... — és ittasan, mivel sem törődve ölelte újra, meg újra magához Solymár Pál valósággá vált álmát.

< A kozáknő >

Olyan ez mint egy sötét jelenet a vérről, a szerelemről, amelyet egy asszony s két ember csinálnak végig...

SZEREPLŐK:

Anna Mihajlowna
 Pjotr Sztepán: Anna férje
 Sura: szomszédasszony
 Viktor Alexandrovics, európai száműzött
 I., II., III., IV. kozákok.
 Történik a Don vidékén. (Cári világban.)

ELSŐ JELENET.

(Egyszerű mestergerendákkal ellátott szoba, mely egyben konyhaféle is. Bent búbos kemence áll).

(Szin üres.)

ANNA MIHAJLOWNA (bejön): *Oh! Istenem, istenem...*
 (ugy tesz, mintha tovább mondaná).

MÁSODIK JELENET.

SURA (terebélyes asszonyság, be): ... *istenem, istenem! Hallottad Anna Mihajlowna mi ujság?*

ANNA (buta, kíváncsi arcot vág).

SURA (suttogva): ... *az atyuska megrövidítette a szabadságot. Baj van!*

ANNA: *Csak nem behívás?*

SURA: *Baj van a várossal, hát nem tudod, hogy az ördög vigyen el. — Erigy már no — már látom: min-*

dig az urad jár az eszedben. — De furák is vagytok ti fiatal menyecskék; te jó Isten, ilyet nem tudni, hisz az emberek már ki is öltöztek, be is rugtak s mind olyan, az ördög vigyen, akár a disznó...

ANNA (a kívülről jövő hangokra figyelve):....
Halljad csak! Tán ők énekelnek?

(Mindkettő az ablakhoz megy s mindkettő kifigyel. Kinn halkan hömpölyül egy panaszos kozákrománc, majd erősödik, szinte fortisszimó lesz, közben különös kurjongatások. A levegő izzó, fokozódó és a két nő csodálatos szépen tercelni kezd.)

HARMADIK JELENET.

(Az ajtón öt marcona legény lép be. Három közülök skarlátpiros kozákcsuhában.)

ANNA (férjéhez rohan): *Istenem! Istenem! Pjotr Sztepán mi lesz velem?*

PJOTR (durva röhejjel a kozákok felé): *Hallod-e? — nédd-e, hogy nyavalygózik a menyecske! No csiba te! hisz ma éjjel még véled leszek, he-he...*

(Mind röhögnek, csak Anna szomoru s időnkint különösen vizsgálódik a szobában.)

SURA (odamegy Annához): *Ördögbe leltem Anna Mihajlowna, kozákasszony ezért ugyan nem sir. (Körül-néz) — ha viszik, hát vigyék; ha visszajön... visszajön. Ne vess! Ilyenkor nevetni kell, muszáj...*

I. KOZÁK: *Mit kell csinálni te bőreszabott?*

SURA (odaugrik az I. kozákhoz, de a többiek elé-állnak, körülállják). (Pjotr a szín jobbsarkában ölelgeti feleségét.)

II. KOZÁK: *Örül a rigó, hogy röpül a párja hehe... he* (oda sug egy másiknak) *friss legényre kacsintgathat.*

SURA: *A halálos nyavalya aki kitör. Te! (erős, vontatott gunnyal) ha az Ottomán meglát, ugyis te leszel a kozákcsuf . . .*

(Az Ottomán szóra a férfiak elkomolyodnak s szinte vigyázzba vágják magukat.)

I. KOZÁK: *Igazad van Sura combom! Ugy van. Már előre látom, hogy hogy fog röpülni . . .* (mutatja).

(Mind feltűnően nevet, kivéve az, akihez ez adreshszálva lett. Ezen különös átalakulás megy végbe. Az amúgy is kissé törpe termete groteszk lesz.)

II. KOZÁK (odaugrik az elsőhöz s ördögi bömböléssel hörgi): *Mi...i...i?*

III. KOZÁK: *Te! Tán nem tetszik, fene egyen!...*

II. KOZÁK (a harmadik kozákhöz): *Kuss!*

(A második és harmadik kozák hajbakapnak. A III. kipenderíti a II-kat. Ezt durva röhejek, biztató szavak kísérik így):

PJOTR: *Ne sajnáld, bőre vastag s nem feszes az arcán.*

ANNA: *Ugyan, nem röstelsz...*

I. KOZÁK (amint a két verekedő kifelé sodródik): *Húj az ördögét, ne üsd mán, hisz elreped a nadrág rajta.*

NEGYEDIK JELENET.

IV. KOZÁK: *Ez ugyan megkapta...*

(Kívül még bajlódik a két kozák, majd következetesen elhal a lárma. Durva nagy léptek.)

(Mikor az I. kozák azt mondta „huj! az ördögít” stb., akkor suttymba a bámuló Surára csap, mire az rettenetesen felfrottyan.)

SURA: *Te részeg állat, mit mocoorgsz? (Nyelvet ölt, de mivel a kozák csak kajánul röhög, hát nagy sértésre szánja el magát s oda kiáltja): Te muzsik!*

I. KOZÁK (a „muzsik” szóra átmenet nélkül vérbe borul s az asszonynak akar rontani, de a többiek lefogják): *Mit jár a szád? Én muzsik?! Én? kinek apja Dimitriew őrmester volt. Én? akinek a szépapja Sorgej az Ottomán (vigyázzállás) oldalán lovagolt, én muzsik?... (közben egészen közel fúrja magát az asszonyhoz, aki hirtelen pofon vágja).*

I. KOZÁK (rettenetesen felordít).

ANNA: *Szent Isten, Sura!*

PJOTR: *Hadd csak, szinte kedvemre vót!*

IV. KOZÁK: *Na komám, ez ugyan a tied vót s lesz is!*

ÖTÖDIK JELENET.

III. KOZÁK (belép): *Hát-e' mi?*

IV. KOZÁK: *Gyere, oszt segíts; poffot kapott, asszonypoffot, ez az egész!*

(A III. kozák segít a IV.-nek).

I. KOZÁK: *Szétszedem! széttépem...*

III. KOZÁK: *Ej' ne bolondulj... nézd csak...*

I. KOZÁK: *A combjánál akasztom fel...*

IV. KOZÁK: *Pedig azt kár vón' úgy fikciózni.*

I. KOZÁK: *Eresszetek!* (Tuszkolják kifelé.) *Komám ne nyomd úgy a nyakam.*

(Künn: Hol erősödő, hol halkuló durvaságok.) (Benn.

Pjotr szörnyen mulat, az asszonyok búsak).

HATODIK JELENET.

SURA (szomorúan): *Látod Pjotr Sztepán, ördög vigyen, csak ne lennétek mind ilyen részek. Hisz látod... Hagyd mán' azt a nyalakodást, oszt halld mit mondok...*

PJOTR: *No?*

SURA: *Hát mondom, látod oly jól megférnénk egymás mellett. Nem mondom, ti szeretitek az asszonyaitokat, sőt mondhatnám úgy: az asszonyokat, de ha jön a wudki, ha a wudki jön, akkor kiröpülünk a fejeitekből, akár csak ez az Iván innen... (kívül láрма). Szegény pára, még agyonverik... (indul kifelé, az ajtónál megáll).*

PJOTR: *Erigy mán' oszt'...* (nem bírja befejezni, mert a felesége tenyerével befedi a száját).

SURA (ügyet sem vetve Pjotr megjegyzésére): *Hisz csak a lapockámat akarta tapogatni... (El.)*

HETEDIK JELENET.

PJOTR: (hangosan félröhög s durván ellöki magától az asszonyt).

ANNA: *Mit nevedet Pjotr Sztepán? Ej, nem nevetség ez... Látod, látod, mi úgy szeretünk benneteket, hogy no... (nézi Pjotrt) ilyen lomhán, ilyen otrombán... (Odamacskázza magát az ura ölébe, az durván magához vonja s az asszony szeszélyesen kigyózik ide-oda.)*

PJOTR (ledobja magáról mint egy rongyot s az asszony térdre, könyökre bukik s úgy marad, csak fájdalmasan tapogatja könyökét).

ANNA (boldogan): *Jaj!*

POJTR: *Na most erigy az ördögbe, hagyj öltözni. Mindjárt szemlézik az Ottomán.* (Pjotr a bal ajtón el.) (Mig odabenn öltözködik, tompa zörejek, apró káromkodások hallatszanak ki, pl.: „feneegyen; csiba! Ördög bujjék“ stb.)

ANNA (feláll, karját fogja s hisztériás idegenkedéssel a szín előrésszébe jön, ott zsámlira kuporodik): — *Kislány koromban láttam egy szotnyát vágtatni vadul s mégis lomhán, szinte tajtékszottak ők is meg a lovak is. (Élénken.) A baslikjuk ide-oda lengett a szélben (sugva). A fekete lovasok . . . ez borzalmasan szép volt . . . (élesen, majd erős, rikoltó kitöréssel). — Az apám mesélte: lázongott a város. Az Ottomán maga olvasta fel a prikázt s ők . . . ők bolondul, vadul, részegen, de mind nekivágtáztak a városnak. A városba vért inni . . . (halkulva) — mesélte, me-sélte, hogy asszonyokat is levágtak, mellike nem kellett magát . . . (ebben a pillanatban a szobában, melyben Pjotr öltözködik, egy nehéz kozákkard zuhan a földre, utána halk káromkodás.) (Anna a zajra megreszket s keresztet vet.) — *Milyen durvák és mégis . . .**

NYOLCADIK JELENET.

(Az ajtóban megjelenik P. skarlátpiros kozákcruhában.)

PJOTR: *Na, Anna Mihajlowna mit szólsz hozzám?*

ANNA (közeledik): — *Szép vagy Pjotr, durva vagy Pjotr, az enyém vagy Pjotr Sztepán.* (Csókcsata.)

PJOTR: *Ha a másik csata is ilyen jól végződik, akkor...*

ANNA: *Visszajössz, idejössz és én várlak...*

PJOTR (fenyegetve kifelé megy. Az ajtónál határozott, szép mozdulattal kirántja kardját, arcán faja vad-sága): *Látod-e?!*

ANNA (némán int). (Pjotr el.)

KILENCEDIK JELENET.

(Anna sokáig néz az ablakon kifelé s egy szerelmes orosz románcba kezd.)

TIZEDIK JELENET.

SURA (be): *Hm...*

ANNA (magához): *Éppen most jött volna a nagy téli munka. Istenem, Istenem... (észreveszi Surát): Hát te itt vagy?*

SURA: *Itt, lelkem Anna Mihajlowna, én... mondanék valamit. Nekem van... (magához) de nem lehet, nem adom...*

ANNA: *Mi van?*

SURA: *Emberem.*

ANNA: *Hisz a te urad is elment, vagyis el fog menni...*

SURA (halkan): *Van másik.*

ANNA (ijedten): *Érdekes...*

SURA (más hangon): *Igen... Halld mán' ez mégis csak különös...*

ANNA: *Mi az?*

SURA: *Hát az, hogy szemle után nagy dáridót csaptak, megint wudkit adtak...*

ANNA: *Megint?*

SURA: *Ugy van! Tökrészek voltak, aztán trombitálás, támoltyogva lóra; az Iván mindjárt lefordult a lóról s a ló menten mellen rúgta...*

ANNA: *Te jó teremtőm!*

SURA: *Aztán hujrá, nekivágtak... tudod merre?*
(az ablakhoz vezeti Annát) *Arra...*

ANNA (félve): *Minucsinszk!*

SURA: *Nagyon messze ám...*

ANNA (kezét tördelve): *Mit csinálók én most ember nélkül?*

TIZENEGYEDIK JELENET.

(Viktor jön be. Külsején látni, hogy nem orosz. Sima, intelligens ember, akin az orosz rubáska sem áll jól.)

SURA: *Nédd-e Viktor Alexandrovics te idejöttél?*

VIKTOR: *Bocsásson meg, valamit akarok mondani.*
(Észreveszi Annát.) *Jónapot egészségére, Anna Mihajlowna. Miért oly bús?*

ANNA (puhán): *Nem, nem vagyok bús Viktor Alexandrovics, csak...*

VIKTOR (követelően): *Csak?...*

SURA: *Nézd, arról lenne szó, hogy most Pjotr Stepan elment, hát ide emberkéz kell, erős, nehéz dolgu...*

VIKTOR: *Ez az egész? Ördögbe, hát én biz nem tehetem. Sajnálom.*

ANNA és SURA (egyszerre): *Miért?* (Anna egész közel jön Viktorhoz.)

VIKTOR (nézi a kezét): *Hát emberkéz az van, de nem erős...*

ANNA: *Segitek!*

VIKTOR: *Nem nehéz dolgu...*

ANNA: *Ketten iparkszunk...*

VIKTOR (hirtelen megborzong Anna szemétől).

SURA: *No, én megyek...* (Kivül pásztordudálás, később haranghangok.) *Oszt na ládd ő is segít. Azért ám nálam is jöhetsz (hamiskásan). Nálam jó dolgod volt! Na a Goszpodin véletek, nyugalmas jó éjszakát! (El.) (Ahogy kifelé megy, folyton Viktort nézi, szemében tűz.)*

TIZENKETTEDIK JELENET.

ANNA (kis kinos szünet után): *Na menjen a szérübe és...*

VIKTOR (ránéz és a balsarokba támoiyog).

ANNA (hozzámegy): *Mi baja Viktor Alexandrovics?*

VIKTOR (maga elé): *Csak a szemük, a szemeik ne lennének oly tüzesek... Olyan a magáé is Anna Mihajlovna, akár a mi otthoni éjszakáink! Szép otthonom. Elmult világ... (bűvölten szembenéz.) Mennyi mélység! Ilyen láng! Most ide lángol hozzám. Ne nézzen rám! mert...*

ANNA: *Mert?*

VIKTOR: *Elmegyek Surához...*

ANNA: *Hozzá?*

VIKTOR: *Igen, mert ő már ismer, ő már mesterkedik a szemeivel. Még csókolni is...*

ANNA: *Csókolni?*

VIKTOR: ... is csak hunyt szemmel csókol. (Felkacag.) *Különös világ a maguké; még szűz, ősi, de érdekes.*

ANNA: *Mondják az idegenek. Látja, minálunk nagy az őszinteség...*

VIKTOR: *Szinte mánia!*

ANNA (közelhúzódva): *Nem baj. De ha nekem valaki tetszik, azt van bátorságom szemébe mondani. Mi nem hazudunk úgy, mint...*

VIKTOR: *Ez igaz!*

ANNA: *Látja, mikor Pjotr... (Erre a szóra Viktor összerezzen.) Mi az?*

VIKTOR: *Nem tudom, csak érzem. Sejtetem fog el, ha ezt a nevet hallom. Kérem, Anna Mihajlowna, ne említse. Nézze, hogy borzongok...*

ANNA: *Ettől?*

VIKTOR: *Ég tudja! Mi különös előérzetekkel birunk és..*

ANNA (rásimul). (Átváltozott, mindene csupa odaadás, mintha be akarná bizonyítani a nők csodálatos asszimiláló képességét): *Ne bántsa, Viktor Alexandrovics, ő nem rossz ember...*

VIKTOR (tűnődve): *Nem?* (Lassan az asszony felé fordul s óvatosan megfogja Anna kezét s szájához vonja.)

ANNA: *Erősebben, még, még!*

(Viktor húzza Anna karját s a kézfejtől a vállig csókkal borítja, amikor fejeik közel érnek, Anna eszeveszetten tapasztja száját Viktoréra.)

ANNA (hisztérikusan): *Igy!*

(Kívül kutyaugatás.)

ANNA (rebbenve): *Istenem!*

VIKTOR: *Minek hívja ide? — Hát hová menjek, a a szérübe?* (el) (kivül halkuló hangon) *Hess! Hess te!*

TIZENHARMADIK JELENET.

ANNA (utána néz): *Mi volt ez? Milyen más ez!* (Feltűnően sötétedik s az ablakon feltűnően süt be a hold.) — *Milyen sötét este lett. A szérübe...* (hangja olyan, mint a madárdal). — *Hisz meg sem mondtam neki, minek menjen a szérübe. Szegény most töri a fejét...* (el) (kivülről hallani Anna hívását): *Viktor Alexandrovics, Viktor Alexandrovics.*

TIZENNEGYEDIK JELENET.

(Szin üres.)

(Iván bambán benéz s újra becsukja az ajtót. Aztán hallani, amint kinn botorkál és bejön.)

IVÁN (a volt I. kozák): *Anna Mihajlowna? Anna lelkem, hát hun vagy he' — Nincs itt — no ez fura. Csak azt akartam mondani, hogy Pjotr is alig üli a lovat, hát ne busuljon, bizonyosan meggyün ma. Hej...* (körülnéz) *be boldog ember is ez a Pjotr Sztepán! — no átmék, Surához, hátha ott találom Anna Mihajlownát...* (El.)

(Hosszu szünet.)

TIZENÖTÖDIK JELENET.

ANNA (rettenetes zilált állapotban rohan be: blúza nyitva, haja bontott. Künn erősen fúj a szél, üvölt. Anna

a szín balsarkában egy kis zsámolyra ül. Összezsugorodik s arcán látni az elmúlt percek ismétlődését.)

TIZENHATODIK JELENET.

VIKTOR (bágyadt, hangja kísérteties): — *Hogy fű a szél . . . skarlátpiros az ég alja, feketék a felhők, aztán az egyik olyan, akár egy vágató ló. (Az ablak hirtelen megkoppan.) Hallod Anna?*

ANNA: *Csak a hangodat és szeretem magamat, mert...*

VIKTOR: *A' bolond dolgok! Meglásd ez is az volt. (Kívül fokozatosan fejlődik a vihar. Villámlik! Viktor az asszonyhoz megy s amaz hozzábujik.)*

ANNA: *Nem. Ez nem, ez más. Itt nem tudtam, hogy jön, csak rám hipnotizáltad Viktor Alexandrovics. Be szép is volt, de te nem érzed azért olyan mélyen mint mi...*

VIKTOR: *Nem! Mert én sohase tudok úgy leszállni, mint a tieitek, ezek a lomha, durva himek. — Aztán mi előre lefestjük magunknak sokszor akaratlanul is a szerelmet és ha hallgatod, akkor, kedved szottyán rá, aztán mint a macska, selymes bőröd belesimul a mesémbe . . . És mikor már én észretérek: vége! Ledoblak! (eldobja Annát) mégysz a többi ilyenhez . . .*

ANNA (sikoltva): *A többihez? . . .*

VIKTOR (maga elé): *Oda.*

ANNA: *De aztán visszakúszok, odakúszok, ide hozzád a te árnyékodba . . .*

VIKTOR: *Ne, hadd. Nem kell, most nem bírom.*

ANNA (hisztériásan): *De', most . . .*

(Kívül durva léptek, beszédek. „*Hát hun vót?*“ — „*Nem tom, ördög vigyen.*“)

ANNA (felugrik): *Irgalmas Isten! ez Pjotr Sztepán...*

VIKTOR (a Pjotr szóra megrázkódik, aztán mint szobor áll. Arcán téboly nyomai. Ide-oda fut s mormolja): *A késem, a . . .* (Rettenetes villámlás, mely bevilágítja a szobát.) — *Istenem! . . .*

ANNA (keresztet dob magára): *Most te is hivod?...*
Nézd . . .

TIZENHETEDIK JELENET.

PJOTR (berugja az ajtót, betipeg Iván is. Anna nyugodt): — *Hun vagy? A'hm, Te idegen állat . . .*

ANNA (biztos pergéssel): *Igen, Pjotr Sztepán, Viktor Alexandrovics segített nekem az állatokat ellátni, meg az udvarban is rendet csinálni, különben Suránál aludt volna, hogy most itt van, az csak azért van, mert . . . de neked mi bajod? Elestél?*

PJOTR: *Csak elesnék, ha most a városban lennék. Tökrészegre innám magamat, száz ember vérért venném, felválnám itt (mutat Viktor nyakára) ezt a kéket, oszt ordítnék . . .* (wudkis üveget vesz elő).

ANNA: *Ne igyál!*

PJOTR: *Oszt ordítnék . . . Hehe, he vért, vért!* (Ellankad, lerogy egy székre, Iván is megborzong és sajnálva végignézi Viktort, aztán kibiceg. Az asszony lassan leoldja a nehéz kardot s amíg ez történik, Viktor is kitámolyog.)

TIZENNYOLCADIK JELENET.

ANNA: *Fáradt vagy, Pjotr?*

POJTR (szakgatottan): *Ez az idegen állat . . .* (Elszunnyad.)

(Annán csodálatos lelkiváltozás megy végbe: felnéz, szeme ide-oda kigyózik, majd hirtelen, mintha vad dologra szánná el magát, felemeli a kardot. Haja zilált, blúza nyitott, olyan mint egy amazon. Lassan az ajtó felé fordul, amerre Viktor állt. Megijed, megvonaglik s bosszús, ördögasszonyi villanásokkal kioson.)

TIZENKILENCEDIK JELENET.

(Bent Pjotr horkol, fel-felrebben. Künn apró villámok cikáznak. Egyszerre rettenetes vonyító kiáltás hallatszik kívülről: *Anyám! anyám!*)

(Szünet.)

PJOTR (tébolyultan felüti fejét): *Ó! . . . az idegen állat . . .*

HUSZADIK JELENET.

(Mint örült ront be véres karddal Anna s a kardot Pjotr elé tartja.)

ANNA: *Itt a vére! Itt van vér . . .*

PJOTR (deliriumosan ujjával rápiszkál a véres kardra. Halk, feltűnő légysággal): — *Hát nem szeretted, Anna Mihajlowna?*

ANNA (eldobja a kardot úgy, hogy az hegygel áll meg ott, ahol Viktor állt. Sirva): — *De! Nagyon . . . És te visszajöttél és én megigérted neked, hogy várlak,*

egyedül, úgy, ahogy íthagytál. És ő... (keservesen zokog) ő . . . ő is az enyém volt, útban állt, hát . . .

PJOTR: — *Hát megölted?* (Ránéz.) — *Véres a melled!*

ANNA (megborzong, majd ránéz saját mellére és finom, anyás gyöngédséggel ráhúzza a blúzt): — *Pjotr Sztepán szeretsz?*

PJOTR (feláll s szomorú, mély elnyultsággal szól):
Én feleségem . . . (Megöleli, de nem csókolja meg.)

Függöny.

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

< A lelkem >

*Olyan es, mintha a vérem kiömlene,
befolyna a te véredbe s így patako-
san folydogálnánk mindenfelé, míg
mások vére is belénk ömlene és
akkor özönnénk. . . .*

— Az uton szánkók csilingelnek... Figyelje csak!?

— szólt Zboróy.

— Szánok? Csak a szellőt hallom s szeretném, ha havat fujna az arcomba — válaszolt Ida.

— Megint mereng, álmodik? — búgta Zboróy s megsimogatta a leány puha kézfejét.

— Merengek, álmodom... olyan különös a lelkem!

— panaszkodott Ida s sértődötten huzódott el Zboróytól, mert az a „különös“ szónál hidegen felnevetett. Idát ez a nevetés annyira bántotta, hogy a pamlag semleges csücskére dobta magát s panaszos leányszemeivel ujjainak doboló mozgását nézte.

— Hát miért vette oly zokon? Mivel békitem ki? — kérdezte bűnbánóan Zboróy s a leány felé közeledett. Hangja elváltozott: olyan volt, mintha orgona mélyéből ömlött volna.

— Na nézze! Én nem a lelkének különlegességén nevettem... ez nem is nevetés volt. Hanem csak részvétkifejezés. Hát maga is ismeri a lélek furaságát? Magának is bemutatkozott már!?

— Látja, ez a régi hangja... az én szerelmes muzsikám. Egyszer olyan, akár a tengerzugás, másszor mint a méla hegedű, — csengte boidogan Ida s engedte,

hogy a férfi fejét selymes melle fölé hajtsa. Aztán egy ideig szóltanak voltak. A leány szíve élénken vert s Zboróy az ütését hallgatta.

— Ugy érzem, rehabilitálnom kell „mosolyomat” s ezért leplet lebbentek néhány pillanatra enlelkemről. Vad, vajudó mese most a lelkem, lángja maga felé lobban s reá világít; sejtelmes bizsergés fog el, mint egyszer... nagy-Északon. Akkor, arra rettenetes hideg volt. Néhány számüzöttel laktam egy vékony deszka-szobában. Kályhánk tátongott s ki-be futt rajta a szél. Ezen a kietlen egyszeren korán lefeküdtem, hogy gémberegett tagjaimat felmelegítem. Az ágyon jól összehúzódtam s gondolkodni kezdtem csak azért, hogy elaludjam. De nem birtam. Dideregtem, szinte hangosan vacogtam s éreztem mártíromságát számüzös sorsomnak. Amikor a lábaim melegedni kezdtek, ez a furcsa melegség átjárta a lelkemet is és én utána figyeltem:

Olyan volt a lelkem, mint egy hósvatag, s az egyenetlenségek rajta, mint a hósvatagon levő számüzöttek kunyhói, majd mint vad orkán által felkavart, mindent betemető hóvilág. Most is ilyen és ilyenkor bánatos keringése lelkemet áthüti, átfagyasztja úgy, hogy határozottan sulya van. Ez a suly, meg a hidegsége bántóan érezteti velem *jelentéktelenségemet*. Majd mikor a hideget testem forrósága leküzdi, melegedni kezd a lelkem is. Ilyenkor benne jajveszékel millió nyomorgó buja, könnye s öröme. Néha azonban olyan a lelkem, mint parázs, — egy ici-pici kályha parányi tűzének csillogása...

— Parázs? — suttogta Ida s Zboróyt erősen magához vonta.

— Igen! — folytatta Zboróy — olyan furcsa parázssá válik a lelkem, melyet a ki-kilebbenő lángocsák pehelyszerűvé, bizonytalanná tesznek. Ilyenkor jön a lelki vihar! Melegség, majd forróság terjeng bennem. Vörös, kék és fehér izzású lángok árja lep el. Félek a lángtól, a lobbanástól; érzem, hogy jön, már itt van s ilyenkor egy lángtenger a lelkem! Amikor így izzik, hevül és terjed, behunyom a szememet. Mosolygok, az arcomon egy egészséges piros foltot érzek és bele-mélyedek e mosolygást torzító és finomító ráncelhelyezkedésbe. Ahogy ez tovaterjed bennem, könnyű lesz a kezem s finom hajlásokat írok a levegőbe, csodás tulipán és jácint-formákat rajzolok vele. Aztán megenyhül a forróság, különös illat terjed körülöttem és aláhanyatlík a karom... Nem bírom megszagolni a levegőbe rajzolt liliumot, nem bírom föl szívni, magamba szívni illatát, hát felnyitom a szemem s figyelek:

— *Csupa tavasz a lelkem!*

— Mintha regösök ős zöngését hallanám — mondta Ida s hangja olyan volt, mintha imát suttogott volna.

— Adj ide a kezét! Így... mert ilyenkor szélezesen változik a lelkem. Néha olyanná válik, mint egy zöld liget, néha mint nagykiterjedésű virágmező. S ilyenkor tele van színnel. Színeket, friss, meleg, majd rikító szerelmes szinhullámokat érzek benne. Ezek puhává, piheszerűvé, újra bizonytalanná teszik, és mikor a virágos mező eltűnik, csak a virágok szaga marad meg, ilyenkor bódító illat a lelkem. Ekkor valami sejtelmes boldogság terjeng bennem... megint boldogságot érzek! Titokzatos, tompa hangokká alakulót, melyből zene lesz:

egy siró, ölelkező hárfahangegyveleg a lelkem! Tengeres csönd fog el, aztán távoli fel-felsiró hegedűhang jajzik, sir, zokog bennem. Sokszor, mintha minden ember vágya egyszerre találkozna benne: ekkor egy vágyösszesség a lelkem! Sohasem hittem volna, hogy ennyi vágy van. Néha egyenként szállják meg a lelkem; gyakran párosával, egyszerre száz, ezer vágy rajzik, hullámszik benne. Ilyenkor ezt rebegem: soha ennyi vágyat, vagy mindig ennyit! Én szeretem őket, mert mindegyike fölmelegít, mindegyike serkent, tüzel és mindegyike visszahozza a még meg nem érkezett, avagy már elveszett remény-érzetemet. Így lesz reménytömkeleg a lelkem! Csodálatos érzés ez; úgy melegít, úgy erősít, olyan szerelmessé tesz! Virágos jókedvű leszek tőle s megszeretem az életemet. Különös, szentimentális ömlengéseket, hamari elkeseredést, a megelégedés és a nyugalanság zavaros váltakozását veszem magamon észre. Hol forr, küzd, jajgat, majd tobzódik a lelkem. Minden nő megremegtet... sejtelmes érzések fognak el, ha egy, vélem lelkileg harmonizáló nőt látok. Élvezni kívánom őt!... Ilyenkor szinte örület, hogy fokoz, hogy tikkaszt valami... a meleg.

Felfigyelek:

— *Mint perzselő nyár, olyan a lelkem!*

— Másszor, mint csergedező patak, vad virágok, majd mint magános erdő; lehajló, egyedülálló fák, rengő buzatábla — így tűnik fel, ilyennek érzem a lelkem. Ilyenkor mély nyugalanság vonul végig rajta. Sokszor úgy érzem, mintha messze mentem volna. Mikor így menni, lenni és jönni szeretnék, észreveszem a hervadást

körülem... Tikkad, fakul és hull minden... Ősz van, kiáltom, s az ürességtől csak úgy kong a lelkem. Felocsudok:

— Mint hervadó ősz, olyan a lelkem!

— Kacagó, tespedt buddhaistenek árnya ül rajtam s pókhálós, poros emlékek válnak bennem muzsikává. Mintha bennem sirna az a furcsaság, mely multamat összeköti jelenemmel. Vannak percek, mikor olyan a lelkem, mint a villanyzongora hengere: tele számtalan néma dallal. Néha, mint vezeklés, majd mint áhitat, szent fogadalom, istentisztelet, halotti mise...

— Milyen szép és különös... mondta fátyolozottan Ida.

— Máskor — zengte Zboróy — boldog óráimban duzzad, emelkedik s fenséges lesz, mint egy bazilika, majd hidegen harmónikus, mint egy mauzoleum. És néha egyszerre szólal meg benne mindaz, amit itt hiányosan felsoroltam, aztán minden, de minden elhalkul és ebben a boldog légkörben olyan a lelkem, mint egy muzeuma a szépművészetnek s fülembé a legszebb, legesodásabb vágy: Solvejg-dala cseng...

— Fudzsi-jáma! — sikoltotta Ida s összerezzen.

— Igen... olyan az én lelkem... — panaszkodta Zboróy s messzehuzódott a leánytól, de az utánakuszott, reáfonódott szeszélyesen s zokogó hangon így esdekelt:

— Tovaröppent a lelkem... Hol a lelkem?!

Zboróy nem válaszolt. Olyan volt, mintha elaludt volna. Bent a szobában haldoklott a csend s uszálya: a sötétség terjedt szerte-szét.

< Rapszódia >

„Az én Solvejgemnek“

*Olyan ez mint egy beethoveni te-
metés nagy labil csónakon, oly
hosszu úton át, hogy mire végére
érsz szinte feltámadhatsz...*

Fekete felhők nyomulnak üzetve köröttem; valami súly és sötétség nehezedik rám, meg e tengertermészetre. Vig, élénk, rövidéletű szellőlökemek támadják arcomat, majd tovafuvódva segítik a fehértajtéku hullámokat beléuszní az örök végtelenbe. Kékesen hűs minden és én figyelek... rohan, siklik, hömpölyög minden oda, a multirányba s ez a közélről oly félelmetes labilhajó, ellenük hasít, szel... A Kék-Pán szeme időnként enyelgő szikraüdvözlét küld ide-oda, amoda, mindenhova. Tehát, valaki figyel, vigyáz... A horizonton fekete huzódó folt kísérni, ijeszteni, biztosítani látszik ezt a távolodást, ezt a valahovamenést. Az éhes percpillantások és e nehéz tengertermészet egybe egyesülve álomba szenderül... Tente, tente. Minden oly csendes, fenséges, csak a kékelem feltartóztatatlan játéka hallható gyengén. A távolban kikötőszilüet: Japán.

Az ősvágyás forró árama rezdit, melegít s életem, e szerencse pillanatában csupa bánatöröm vagyok. Minden: a nézés, a gondolkodás úgy fáraszt. Behunyom a szemem: Benne fürdök az érzéseimben... köröttem kékes csend... és Solvejg a multból idekuszik hozzám és én átölelem, vérem minden forróságával magamhoz

őlelem és keleti alázatossággal elringatom. Így alszunk, alszunk szerelembe szenderedve és ott előttünk: Japán!

Japán földön...

Kicsinyes városimpressziók, csodaérdekes, csoda-fura hegyek; hegyoromhoz vezető szűk utcácskák. Szorosan egymás mellé épített, naivan nagy üvegfa-lházak. Egy fél Sintó-világ! Bent: ravasz alázattal hajlongó emberkék, némberkék és az ő fura, kicsinyített másuk: japán gyerekek. Percjátékot üző riktó babák, kik, tulvilági fatalpukkal időnkint az utcára kopogják magukat, hol a kirakatok előtt eloszolva tanácstalan megállanak: az üzleteket bámulják én meg őket, s amit ők látnak, rajtukon át én is észreveszem. Különös üzletek! Mindenikben intim polcok, apró, pici áruk vannak és ebben a harmonikus asszimetriában ül, ott ül... a mesevilág óta: Krisanthem-kisasszony. Sikmetszésű szilvaszemeivel rámnéz, körülsimogat és én szomjas mohósággal szívom az ő sárga asszonyszomorúságát. Tarka facipőegyveleg... Tüff-tüff. Egy riksaember fut el előttem nyilsebesen. Utána nézek... Megbotránkozva rebegem: dollárbarbarizmus! Ezer ördög. De mily diszkrétén fut. Ez az eltávolodás mind sebesebb, mind vérmesebb lesz s a riksaember szinte röpi riksája édes terhét: Krisanthem-asszonyt. Már vágyom őket, de a riksa, az a gazellaember s az édesteher nevetgélő szemem kíséretében mind eltűnik. Csak a próza-utca marad, mely a hegyoromhoz vezet...

Az előttem elterülő szent-tó buggyanásának zaja figyelni késztet. Szakgatott a lélegzésem. Bágyadtan tekintek keresztül a falombokon és eme alázatos lomb résein át Buddha temploma áll előttem... Mindenütt csend... Valami buddhisztikus szürke csendhaldoklás. A templom falának támaszkodom s hallgatózom: a szent cseresznyefa virágeksztázisában Buddhának áldozva ontja, hömpölyíti vélt illatát; majd hozzám lopja át, hol ez a templomból áradó mirrhaillattal egybekelve köröttem vibrál... mint millió némult harsona hang; lelkemben: Solvejg dala, a legszebb s legcsodásabb vágy... Andante, ez vágykönyörgésem, mégis minden hatványra hömpölyül s így az áhitat, nagy fortisszimója lett ez az egész pici táj. Aztán halkul, elhalkul: látszik, mintha minden távolodna, érzem: valaki hozzám lebbent; érzem: vállamon édes teher, tehát behunyom a szemem: Kimonóban, valaki tarka kimonóban ismerősen hajlik hozzám, és én mozdulatlan megkeresem, megsimitom ezt az arcot... Buddha! Buddha! Te szent... én ráösmertem.

*

Sárgatenger...

Fekete, geometrikus folt nyomul fel a tengerfelszínre: bálnatest! Elmerül, majd újra felbukkan; ez az ő balga játéka. Nem fogok odanézni, mert megtiltottam magamnak, hogy oda, arra, a multirányba visszanézzek.

— Hömpölygő mormulás. — Tájkönyezetem egyhangu s matt; csak a kékelem mormul, mozdul: támadni készül. Félelmetes mélységből nyomul felfelé s fenn millió kis hullámra osztódik, — rettenetes nyomás, ezek

a kis hullámok egymásra omlanak s fehér, habzó köny-nyeket sirva összerogynak. Milyen idegen e hullámgyilkolás nekem, hogy fáj, mert ezrek mozdulatélete alszik ki egyszerre. Egy ős, hajós mondára emlékezem; figyelek s hallom: a gonosz hullámzokogást... sokáig hallszik, egész éjszakáig.

Ködös, tropusesős napokon, bakacsinos éjjeken csak órákat számolok... a századikat csókkal fogadom, majd utálattal tolom tőlem el. Elüzöm ezeket a szintelen órákat, mik mulásán havasra öregedett a lelkem. Milyen méltó ez az üres csend köröttem és a nap már süt s glóriázása szentté avatja életemben Formoza-szigetet. — A tenger nyomul, mormul, bosszulni vágy s a nap ravasz sugárhaldoklásával fel akarja perzselni Formoza-szigetet. Idegen itt minden. Féltem magamat a tenger haragjától s mégis, most is ránézek. Kétségbeesett gyorsasággal rohannak gondolataim függőlegesen a tengermélybe... Összezsugorodik a szívem: nagy félelem vagyok. Kiutat keresek. Menekülni menni; el innen... — ütemes, nyögő sipolás — *Vészharanghangok* — villámsebesen hátránézek: ebben a panaszos estszürkéségekben emberek futnak el mellettem s kezeikkel görcsösen a mentőövet szoritják. Fáradtan a korlátra borulok... csupa fül vagyok, szinte beleremegek. Köröttem jajzó mormogás s a tenger bosszuja egyre nő; valaki lágyan arcom simogatja, mintha lelkem szerzetese lenne. Felsóhajtok! miért, minek e gyöngédség most? — Tovalehelem; megmentem... és a tenger bosszuja egyre-egyre nő, én itt maradok, Ő tovamenekült.

Sumatra . . .

... valóban csak tovasiklunk mellette, előtte. Fáj, hogy az a távolság, melyben ott fekszik; az a lengés, mely ott messze körülöleli, mind-mind elmúlik; messzetünik itt minden. Mellettem mesesugdodás, mondják: ez a földi Paradicsom! Tamáskodom: álomnak vélem e mende-mondát és nézem Sumatrát és felijjaz a Paradicsom. Látományképeket gyűjtök lihegve s gondolatpalettám összes színeit leigázom, hogy e meserabszolganókkal messzetünésemet kiszineztessem.

Távolodunk. Amoda vad, rettenetes, erotikus rángatódzással hét sárga vitorlás közelit. Gyönyörű harc! A testkívánás e nagy erőmutatása mind élénkebb, forróbb, tüzeesebb lesz, mintha ott a zöld pálmák alatt fekete tündérek lennének, kik e fekete vőlegényeket onnan a Paradicsomból beglóriáznák, oda a Paradicsomba várnák.

... Messze vagyok: a vitorlázók már rég megérkeztek. Elgondolkodom, aztán felkacagok! Szegényebb lett a Paradicsom. Megloptam; hét látományt loptam el tőle s most valakit velük titkon kiszinezek...

*

Indiai-Oceán . . .

Győzelem, győzelem szent Szélességi-fokok! Legyőztük az öreg Egyenlítő felperzselni vágyó szenvedélyét. Mi: a szélességi-fokok, a labilhajó és én messzetávolodtunk tőle. A küzdelem oly fura, oly heves volt, hogy majd elállt a lélekzetem. Percek és órák egymásra rohanva éjjé, nappá egyesültek s tolták emelték ezt a nagy északvágyást.

... Hogy omlik, hogy hömpölyül a kövér, fekete füstuszály e tengerlevegőben... bolond, bohó, fekete füstuszály. Minek ez az összekötőkapocs? Arrafelé terjed s terpeszkedik, hol emlékeim Naplementéje s ő, a hajlott, fekete füstuszály odakukucskál, majd szétoszlik remegve. (Közelemben zongorahangok.) Keresem az elmuló, halkuló hangok patakját, miglen elfáradok s a fekete füstuszályhoz ringatódzom vissza.

*

Ceylon . . .

Itt most telitöltődöm munkavillamossággal, melynek érzem vágyláz, bűnös, édes vágyorgia lesz az eredménye. Mint Salome, — mikor vére először pezsdült — bámulom az előtttem lévő fehér ivet... Kezem fuldokló kigyózása zavar. Száz kusza vonalat, száz fura formát ás, vés... Nézem, mosolygom. Pogány bálványok! ide figyeljetek: csupa fekete foltot, valami sajátos bronzélet pillanatképeit leheltem ide! Kacagok... a pálmák husos zöldje remél körül, a banánlombok bujasága melegít; mindenem mozgásban érzem... valaki hallgatózik mögöttem. — Végig simitom a fehér felületet, az én leheletemet... Ő még mindig hallgatózik... én, én neki adom ezt a leheletet is.

*

Oceánok oceánja . . .

Szívem alázattal tombolja tele a közeljövőt. Oly mélyen lélekzem, mint soha életemben s sok apró, bárgyu meglátás hívja, küldi, változtatja bennem egymást. Van valami szinfónikusság, valami nagy elterült, színes félelem abban ami jön, jönni készül. Lalla-la, hogy siklik,

lopózik ez a labilhajó. Visszanézek: Ceylon is multba mulik (olyan mint az élet sirszigete) Ceylon még látszik (olyan mint egy rész föld komor asszonyruhában, melyen asszimetrikusan elszórt parázsló gyöngyök vannak). Ceylon egy pont (olyan mint egy zseni imaginációs szimbóluma) csend...

A napok és az éjjek vélem enyelegve egymástól válnak; érzem, hogy megfogant bennem a félelemélet, majd összetöpörödöm, messze nézek: csak a tenger mesél s köröttem mindenfelé ezer és ezer vízmérföld. Jajdulva valami biztos pontra vágyom, tehát gondolatvándorutra kelek s bolygásaimból mégis mindig, mindenünnen saját magamhoz enyelgek vissza. — Hideg van. — Benne élek testhatáromban. Az ajkam automata mozgása zavar; nem tudom mit teszek? Összeszorítom az ajkamat, figyelek: imamormogás visszhangzik bennem; valaki mellettem térdel s egy csodahalk imapanaszt suttog értem.

*

Vörös-tenger . . .

Milyen jól esik pihenni. Puha vallomásokat olvasok, majd a tengert nézem, de nem egyedül: Ő mellettem van s a kacagó, fénylő hullám szeretkezést nézi. A nap lassan ereszkedik... mintha minden egybefolyna ebben a nehéz estcsendben...

... (*Fekete fenség*) geometrikus, lapos csucsu hegyforma (sötét felhőkiséret, egy vad tetem) nyulik orvul felém ott a tengerszélen.

Összehúzódok. Egész pici leszek. Semmi, csak egy ismétlődő, mély lélekzet. Ő reámsimul s bucsuzva suttogja:

„mi az a feketeség ott?“ És én félve, sejtve, fázón felelem: Afrika! Afrika... A lemenő nap mindent misztikussá tesz. Ugy didergek. Tapogatódzni kezdek s szenderülő remegéssel őt keresem, de egyedül vagyok. Ujra ura leszek enmagamnak s látom: a lemenő nap által beglóriázott Afrika vigyorog. Rám vigyorog és én érzem rettenetes sivatagjait, oázis szomjuságát sejtem s a lelkem beborul tőle.

Távolodom — Afrika marad. Ez a bűnök évezrede egy oázissal gazdagodva nyomul orvul ott a tengerszélen...

*

Karácsony...

Valahol százéves dalt énekelnek. Valamerről felzug, zeng a dallam, majd elhalkulva hozzámhőmpölytül, körül-ölel, átölel. Most minden zöngés, örömmódulás. Jeruzsálem felől visszhang szól. Csend. A tenger kékes alázat s benne csillog milljom égitest. A hullámok halk kacaján Radames „bevonulása“ hallucinál bennem. Szól, csendül, harsan a dal; közelmegésem elé száz antik harsona tátong... nő, feszül a keblem, ide-oda lebben a lelkem, érzem én: Kálváriás-ember, most születtem, hogy nékem szól, csendül, harsan az ének. Meleg győzelemének! — Tikkasztó hőség. — Szóló orgonává vált itt minden; szétterpedt bennem a multam. A valahol-felől üzött rab-szolgaleány zokogását vélem... Behunyom a szememet s hallok: halk lépteit katakombás csendben. Mintha pórszív dobbanna, pórszáj esdekelne szürke rutságért. Figyelek! Zene nyomán nyílik az ajtó, koppan a palló, a rableány könnye idecsobban, a hullámok odakacagják:

Radames! Radames lelked üdvtelen, ha nem öleled! és ő máris öleli hangos férfi-zöngedezéssel. Felsir, felőrül, feltrilláz *minden* s e hangorgia messze visszhangzik most tengeres-karácsonykor. — Fura, különös vagyok; érzem: nekem valaki *kell*... Aida! Aida! — sugom a hullámoknak, sugom a távolodó Afrikának, sugom Egyiptomnak, de Arábia előtt némaság fojtogat s csak magamnak belülré zokogom: Én Aidám, hol vagy?...

*

Suez...

Ultramarin pir fut be mindent... bibliás partok tűnnek elém s én feléjük közeledem. Örökpártok tán? Ki tudja? Amott város... Látszik, hogy emberek hordták oda s azóta mind mélyebbre süpped a homokba. Micsoda homok! Szélfutta, távolról-szép formák, idomok, fura óprimitív bástyaszögelések, miken elmerengve keresem az ős-szellőt, mely ablakain ki- s bejár. Mögöttem csodamoraj, mely Egyiptom fele leng, vész... Én is oda figyelek s látom: Lilakirálynő hegyteste fürdik s rajta táncol Hajnalkirály ezerszerezer sugara. Mily szép a Lilakirálynő! szebb, mint az asszony-Vénus lenge szilüettje. Hogy csillan, káprázik, foszforeszkál... Én a korlátra borulva, szememen át rajta cserkeszek... ... A' menj szép hegy, Lilakirálynő, te is Naplement felé... Így!

Itt jobb, mert *minden* csupa felém ágaskodó homok-hullám és én játszi nyomulással rajtuk lépdelek; mért-földesizmázom a homokot; tovább... újra csak homok, homok. Állj! — ordítom magamnak s fellihegek...

Hová lettem? Arábia sir köröttem s csodafinom homok-könnye beszítál. Milyen jól esne most elmulni; domb alá kerülni s alulról hallgatni hörgését emberállatoknak. Tovább, tovább; csak elébb vizet, sokat, aztán homok-orgia kerekedhet, kell is, jöjjön is... Semmi! Arábia, a nagy lemondások öröklapályán se hang, se nesz... Csak ezer órát élni sárga sátorban, itt s imádni éjjenként kékes éjszakáit a kísérteties Arábiának; aztán fel-örölni, szétfuni itt minden emléket... ej! átalhajlok Egyiptom felé: pálmák, müoázisok, fekete, törpe vonatok, mik láttán felkacsaringózik a lelkem. A parton katonák. Mereven állnak a partivigyázók. Egy betonház előtt európai demimond álarctalan simul egy aransujtásra. Oh! Aida! Aida... nem jössz? Nem jöhet! A demimond szeszélyesen simul; ilyen hazug az élet...

Csókom csattant madárcsőrön s megrezzentem. Ezer és ezer madár ivel előttem s nem látom sem Egyiptomot, sem Arábiát. Eszeveszetten ivelnek ezek a fehér testek, ezek az arab monda-madarak. Hess! odébb... Összeolvasom a kuszavonalukat s Élet lesz ebből is, ilyen: ... bolondság, kacérság, egoizmus, anyáskodás, imperátorság, buta hívés, gyáva jószívűség... Ha nem lennének fáradtak, választanék egy császárt közülök s küldenék hirt messze...

Hajó tért a kitérőbe s mi melléje simulunk. De szép! Japán lukszus-maru. Reflektor szemével rajtunk kíváncsiskodik. Kék falán oránzs foltok vannak, mikbe, ha belenézek: termeket, kabinokat látok és az ebédlő lüiszéz s benne komilfó-asszonyok, ujszavu tündérek...

fehér, ápolt mellek csillanása, selymes ruhák susogása, mind belémilluminál... milyen különös ódonan röpköd a lelkem s pókhálós hurjai dobbannak... Lüiszéz világ, új tündérek, halottmesék támadnak. Hamupipó közeleg s asszonyos, szomorú borulással kihajlik az oránsz foltból s mögötte Arábia, a nagy lemondások örök lapálya a háttér... Nem igaz! Befogom új szemem!

*

Földközi-tenger ...

Az érc Lesseps karja mereven visszamutat... Zavaros a tenger, szürke a háta, csikosan nyaldossa árbócat egy süllyedt viziszörnynek. Szél üvölt, erős, erélyes s jajzik a lelkem... érc Lesseps mereven mutat... látom: selymes csenddel Suez folydogál s tengeranyja közé hullámgyűrűt von. Két világ! Sugdos a lelkem s ráhallgatok: visszaszégyenkezik... ó-szemem búcsut pillant. Lesseps csak visszavigyáz Naplementre... aloe; álmvilág; új-szemem előre! Szél üvölt, új, emberes szeszélyű, zokog a tenger, hullámriadót fuvok, előre...

Evöe! Uj-Renaissanceom!

*

Triest ...

Telitombolom ezeket az ismert partokat s az embermilliók öröme bennem sztákkáttózik. Köröttem embercsend; áhitat ül mindeneken s mindenek összetöporódnak s verejtékcseppezve feltámadnak! Kósza képek haladoklásán tetszhalott-énem éled; előre! most már császár leszek, csak még közelebb, hullámok... Ezer csengő harsonahangot! Amonnan, hogy jönnek gyermek-lelkem

egykor ölelt madonnái... ide libeg Io; a tizián lányok
vörös hajuk nekem lengedez; a monalizás szent asszo-
nyok; amott tisztelt testtel Vénus; a sok csodaszép
Botticelli szenttest, Bellini, Ghirlandajó, Velence, Firenze,
Pádua... nem tudom tovább... valami zavar, pedig
már *Császár* vagyok, hajnali császár, száz emlék arany-
ura, van hadam is: millió érzés s még lesz ezerszerezer,
de, ha a császár újra hallja vágyát, Solvegjének zokogva
máglyát rak s *Mindent* a lángba penderit...

OSZK

II. KÖNYV

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

*

Az irodalom tömegkulturánk primitívsége mellett szól. Ma eszköz, mert a látást csiszolja, műveli...

A világtermészet legtokéletesebb felvevőállomása, egyben hű szolgája: *a látás*.

Ma művészeti produktumokkal pótolják, mely produktumok fehérlóáldozások, tűzimádások, táltosi jóslások; csak *állomások*, melyek egy útra utalnak, melyen meggazdagodott látásommal a világtermészet hol havas, hol zöldülő, hol virágzó, perzselő, majd hervadó művéhez közeledem és sok — eddig homályfedte — dolgot *látok* meg, vonatkozásokat fedezek fel; titkokat fejtek s az emberi rendeltetéssel találkozom.

Addig is legyünk hívők, mint a *pogányok* és mélyedjünk el az író, festő, mintázó és muzsikáló Táltosok jóslatain.

Olcsvay Géza.

◀ Álomvilág ▶

*Most pittymallik és rege szóf:
Viggassz! itt a világ sörren...*

Erős szél fujt s az út fái zizegtek, susogtak. Időnként apró gallyak törtek le önmaguktól s olyan különös volt, mikor a levéltömbön át utatelve, más gallyakat is leszakgattak.

— Az idén sokat sütött a nap — mondta félhalálban az ember s ültéből felbámult a fákra. Egy gally hullt eléje, felvette, végigsimította s hozzászólt: Hogy ki vagy száradva! Úgy nézel ki, mint az én esztendő, görbe vállam. Nézz engem! — hahotázta a gallyt maga elé állítva. — Én még fiatal vagyok, bár két felvonását már lejátszottam életemnek s most jön a harmadik. Te! Gally-anyó, az lesz ám szép... — lelkenedezte s a gallyon át valami semmibe nézett. Az egyik perc után sietett a másik s az egyik és másik után a többi, mert csend volt, kakkemonós nagy ősz.

— Hogy is lehet így megöregedni?... — szólott újra s feleletül a szellő suhanásán megzizegtek a fonyadt gallylevelek. A többi perc után sietett nyavalygósan a legtöbb, mert az ember hallgatott. Hallgatta a különös zenét s ültéből a szilajon illanó gondolatai után meredt, mintha azok az úton kergetőző levelek hátán lovacskáztak volna a semmibe... Az ember csak ült s befelé élt. Átnézte az életét s arcán csodálatosan tükröződött a tartalom. Vad manók játszottak most véle;

egyszerre húsz esztendő t ugrott vissza s fiatalos lábbal berkenyebokrok között botorkált, mezei tücsök nótázása mellett. Akkoriban asszony után üzték legénytársainak mókázásai. Mert lenézték különös sárgaságáért, melyet itt senki sem értett, pedig mint anyja mesélte, bibliás nap égette ilyen olajosra.

— Lábad oly kövekbe botlott, milyenbe Jézusé; szemeid úgy fennakadnak, mint azoké a koldusoké, kik az Igét szemtől-szájba hallgatták; keresztes ember leszel, Némó! — ismételte halkán anyja altató szavait az ember, majd továbbfonva peregtette az életmesét előre. — Ej! aztán olyan kövekbe botlottam, melyeket antijézusok gördítettek elé; szemeim furaságait embertársaim tetetett különcségnak vélték, az asszonytársaim ellenben érdekesnek hitték s így asszonyos-ember lettem. Akadt egy-két kedves emlék, bár a szebbjét messzekergettem... — beszélgette önmagával s jólesőn mosolygott, mert eszeveszetten táncoltak előtte a holtlevelek. Az út végén sötét szilület közelgett s a porszemek meg a levelek mind elejbe szökeltek.

— Ez igazán érdekes dolog: tüneményt látni korán reggel. Talán itt virrasztott? — szólt az asszony, ki messzről olyan volt, mint egy sötét szilület.

— Oh! A tudás anyja az ismétlés s az álmoságom oka, hogy épp az imént messzekergetett emlékeim között botorkáltam. De mióta él itt egyszer-volt-kis-asszony?... — ugrott fel ültéből az ember.

— Csak maradjon! Ülve még érdekes, még így fiatalnak látszik, de ha megengedi, én is leülök — patogta óvatosan az asszony s leült.

— De miért a baloldalam mellé? — kérdezte zavartan az ember.

— Miért? Mert, ha jól emlékszem, maga nem tud a baloldalára támaszkodni...

— És? — toppantotta a férfi.

— És hátha én is messzekergetett emléke vagyok és nem akarok onnan a messziből erre az erdei útra tévedni. És kérem, ne hívjon engem „egyszer-volt-kis-asszony“-nak! — mondta az asszony és elcsendesedett.

— Gunyolja a multat? — ágaskodta az ember.

— Nem! — jelentette ki erélyesen az asszony. — Az elnevezés már eleve hibás, mert, ha maga jóízű ember, megérti, hogy az „egyszer“ szó az csak egy speciális egyszerre vonatkozik s a „volt“ az elmúlt s jelenné csak az iskolákban gyúrják; a „kisasszony“ szó, ezt meg maga nagyon jól tudja, hogy már réges-régen asszony, anya vagyok, sőt...

— Sőt? — törte meg a beszédet az ember.

— Ne érdekelje minden! — katonáskodta az asszony s szigorú szemmél nézett az emberre, aki hirtelen felállt, meghajtott a magát s szólt:

— No jó! Akkor bocsásson el. Nem tudom a rámparancsolást ügyesen elkönyvelni, megvallva őszintén, már rosszak kissé a szemeim...

— Barázdás az arca; gyerekjáték lett a szíve, szóval megöregedett... — tétovázta az asszony s az előtte álló férfi kezét fogva, csendesén szólt: — Némó! Maga nem változott úgy meg, mint én. Én sokat próbáltam azóta. Két férjem volt...

— Kettő?! — szörnyűködte az ember s újra az asszony mellé ült.

— Ne ijedezzen! Az egyik él. Jó ember és szeret... — merengte az asszony.

— Igaz, hogy ezt többes számban szokás mondani...

— Némó! — könyörögte az asszony s az ember megérezte a tapintatlanságot és a bánástól bütümös lett az arca. Egyideig szóbeszéd nélkül üldögéltek, majd az ember szemeivel rácserkészett az asszony arcára.

— Szóval megöregedett — szakgatta az ember.

— Meg. Matrónasodik a hajam; fáradt a nézése, de vallja be, ez előnyére van az arcomnak, tehát...

— Tehát még hiú — szánakozta az ember.

— Mondtam, hogy férjem van...

— Tehát igaza van! — szólt búsan az ember s lábával egy levelet odébb rúgott, egyet meg eltaposott, mire az asszony felszisszent s kezét rátette az ember térdére, hogy ne vandáloskodjon.

— Némó! Beszéljen valamit magáról — hangzott az asszony kérlelő szava.

Elcsendesedett az erdő, csak sárgult, sárgult, mert a napsugarak rárohantak a lombokra. Valami terpedő, halk létezés ült mindenben s Némó érezte, hogy most *lehetne* mesélni. Az antijézusairól, az örömeiről, a fehérnépjeiről, a sikereiről, a reményeiről, szóval mindarról, amibe *azóta* belebotlott.

— Némó! Beszéljen valamit magáról! — kérlelte újra az asszony s lányos öröm csillant szemén, látva, hogy az ember háta mögé támasztja a karját.

— Ugy vagyok, szabad vagyok, mint akkor voltam... csillogta az ember.

— Maga agglegény? Hitetlenkedte az asszony.

— Pedig boldog vagyok! — büszkélkedte az ember s előkészületeket tett arra, hogy a karját visszavonja.

— Némó és a nyáriszerelmek! Ez nem is hangzik rosszul — évődött az asszony.

— Nem — nem. És érzi, hogy ennek becsülete-sebb a visszhangja?

— Tessék?

— Semmi! Csak a visszhangról emlékeztem, meg a hujrázó asszonyokról! Ej! Látja ezek a gubózó emlékek ma mindent széppé glóriáznak előttem. Ezek üztek, emeltek. Rajtukon át törtettem előre tapsvihartól a füttyig; hónapos szobából a több szobás lakosztályig és innen újra a hónapos szobáig. A madarak tavasszal jönnek ide nyárra, túltettem rajtok: én tavasszal mentem innen vad Indiákra. Emlékszem: egy karácsony éjjel Afrika tünt elém a bibliás vizeken. Olyan volt, mint egy fekete-fenség... s mindez egy pár fontért, de most eladom mindenemet és mindent fekete-fenségekre és madarak utánzására fogok költeni. Most lesz erős, friss és szép az életem!... súgta az ember s az ajkai remegtek.

— Hagyja Némó! Ez álmovilág...

— Emlékszik? Valamikor a mi álmunk volt? — jegyezte meg szatirikusan az ember.

— Hiába, elhibázott álom... — vetette közbe az asszony bizonytalanul.

— Miért? Az ébrenlét mást hozott volna? — kérdezte indulatosan az ember.

— Igen. Meleg családi otthont, ami többet ér a hónapos szobánál...

— Gondos feleséget és ez reális — gúnyolódott az ember, aztán elhallgatott. Az asszony is mintha elszenderült volna. Az erdőből hirtelen rikitó gyermekkacagás hangzott. Az asszony felfigyelt s szemei anyásan csillogtak.

— Hallja ezt az édes hangot? — tombolta boldogan s mereven figyelt az erdőszélre, honnan két kergetőző kislány futott gondtalan az útra.

— Hallom. Két moszatos gyerek. Ez az egész... — diünnögte az ember s különös fájdalommal huzta vissza a karját és rámutatott a szívére. — Látja! Ez unja meg a táncot s beleszédül az ember meg belekékül...

— Kató! Katókám... — nyujtotta karjait az asszony az egyik feléje futó kisleány felé. Aztán ölbekapta és az ember felé fordította

— Némó! Mit szól ehhez a pompás leányhoz: az unokám...

— Az unokája? Az u-noká-ja — szörnyüködte az ember s bambán nézték egymást, ő meg a buksi gyerek.

Az idegen kisleány hívni kezdte Katót, ki mint egy tapsi nyul a hangirányba figyelt s nagyanyja öléből leugorva kis társához iramodott.

— Kató! Katókám, ne szaladj! — rikoltotta az asszony s hangja most bántó, öreges volt. — Bocsásson meg, remélem meg fog bennünket látogatni. Villa N° 16, Isten áldja — mondta gyorsan s az unokája után futott.

Némó csak ült, ült s ahogy az asszony messzebb s messzebb tűnt, úgy bólogatott. Aztán rápillantott a száradt gallyra, melyet még mindig a kezében tartott. Szépen maga elé emelte, szemeivel körülölelte s félelemmel messzehajította és útnak indult. Vad szél kerekedett s a fonnyadt levelek, meg a letört gallyak szeszélyes kergetőzéssel mind utána osontak...

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

◀ A halál lát... ▶

*Most pittymallik és rege szól:
pindurka csónak a rege fondl; a
rege foly, te összetöpörödsz, a pin-
durka csónak már óriássá tágult;
a rege foly; elvész a karod, a
lábad, a fejed, csak a szemed ma-
rad s rettentően néz és már látss...*

- Gyí-hó! Százkilencvenkettő — nyolcvannégyes...
- Hoóp! harmincnégy-tizenkettő. Itt vagyok...
- Kilenc-kettő-hetvenhat...

Igy ordítottak pálinkás hangjukon, az álmos lovai-
kat ösztökélő kocsisok és a barlang alaku mozi főbejárata
öntötte, egyre öntötte a fekete szillüetteket: az embere-
ket. Furák voltak most ezek az emberek! Az arcukon
még rajt ült mindaz, ami percekkel ezelőtt filmen per-
gett le a szemük előtt. A film lepergett s a filmmese
láthatatlan íveléssel rátekerődött a testükre. A filmmese
ezer és ezer méterével lépdelték a kijárat felé. A szá-
juk szintelen, mozdulatlan lett s testükkel nyomottan
simultak egymás hátára a sodródásban. Még bocsánatot
sem hazudtak egymásnak, ha idegen cipőkre tapostak;
csak lélekzettek és sodródtak és ébredtek...

Künn egyik-másikát egy-egy felpattanó kocsiajtó, a
legtöbbször pedig az utcák setétje nyelte el.

— A számok mindig realisak, de ilyenkor undorító
hallani — gondolta dr. Keokey Bálint, akkor, mikor

egy tömeg fekete ruháju, nyomott arcú emberrel kisodródott a fagyos, havas utcára. Disszonánsnak tünt neki a kocsisok zaja; furcsa szorongó érzés lepte meg; elszédült az esze s szédülni érezte a lelkét is. Ösztönösen rádült a bejárat előre-ugró kariatidjának széles lábazatára s ráámult a fekete szillüettekre...

A kocsik egyre sorakoztak, nem fogytak el, a pálinkás kocsisok még egyre-egyre ordították a számaiakat s az emberek felébredt része már suttogott egy s mást és dr. Keokey úgy találta, hogy ma, *most* mindenki más, hogy az arcok mind nyultabbak, szebbek és egészségesebbek. Ahány ember avagy néember ment el előtte, mindmegannyi gondolat megjegyzést tett...

— Két órával ezelőtt undok lehetett ez a prémes ember, most szép, nyugodt az arca; a rácsimpaszkodó nő az is szép...

*

Ez a nő reggel is szép volt már; most olyan, mint egy halvány hideg szobába tett virág, tehát csodásb mint reggel volt...

*

— Ennek az embernek az arca újra deliriumos lesz, amikor a sarokra ér, de most öntudatlan labil boldogságban ring, tehát ez is szép...

*

— Ez az öregnéni az ezüst hajával olyan, mint egy egyszerű téli gyerekrege, Ő is szép...

*

— Ez a kis lány, meg a kis fiu loppal lépdelenek, mintha meséket cáfolnának, most az apjuk sem tudja, hogy ők az őrangyalok és szépek...

És még száz ember, száz gondolat kellett dr. Keokeynek ahhoz, hogy a szépnek vélt arcokon újra maga elé képzelje a filmesét, hallja a sístergő filmpertgetést, lássa a rutul becsapott leányt, ahogy fehérvásznon asszony lesz belőle, vagy ahogy nagy, lomha lombu almafa árnyában ül, vagy elhagyott országúton tépelődik, idegen házban, más családjában idegenek öröménél sir és lemond, lemond arról, mit lányálmainak burka titkol, arról, hogy egy tiszta ember esetlen szerelmét hallja s meghallgassa, mert lelkében újra és újra felparázslík az undok, édes egyszeri bűn... Dr. Keokeynek szeizmográf lelke volt s ez a filmese összetörte; egy jelenet jajzott, viharzott s zajlott lelkében, — el akarta felejteni, de beleszédült ebbe az erőtlén akarásba.

— A legcsodásb volt akkor, — suttogta maga elé; a suhanó fekete emberek közé dr. Keokey — mikor a Niagara jegén a halál várt reá, akkor már nem zokogott, akkor olyan szép volt, mert *megadta* magát... aztán elsodorta az ár, lesodorta a semmibe... Milyen primitíven egyszerű szó ez a: Semmi!... — morfondírozta s mintegy hirtelen ötlet, feltúrta a gallérját s iramló léptekkel nekivágott az utcák sötétjének...

Azokon a mellékutcákon alig járt már valaki. Keokey doktor csak menekült. Menekült? — Egy különös örület nyomasztotta szeizmográf-fantáziáját; úgy érezte, hogy a bukott lányasszony filmje testéről letekerődik

s mennél messzebb rohan, annál több jelenet alattomoz utána és élükön jajzik s tombol saját *élete*, mint egy *memento*.

Az egyik sötét, kanyarodó utcában két részeg bandukolt, nótaszóval:

— *Nem vagy legény Berci* — ordította az egyik s a másik rekedten elismételte, aztán ránevettek a mellettük eliramodó alakra, meg a nótára. Keokeynek most jól esett a két részeg durva röheje. Szeretett volna közéjük menni, korcsmába vinni őket, hogy mássá legyen enmaga is, hogy jókedvű legyen; Keokey közéjük akart menni, de nem birt megállni, csak iramlott, iramlott...

— Bocsásson meg, kérem! Én igazán nem tehetek róla. Én ma este... — dadogta dr. Keokey egy idegen munkáskülsejű nőnek, akivel a mellékutca hirtelen kanyarodójánál gorombán összeütközött. — Maga sír?...

— Nem tudom...

— Kérem, ne sirjon, hiszen ez egész véletlen történt — kérlelte a nőt.

— Ha sirok, nem ezért sirok, uram — szakgatta a nő s kegyetlen zokogásba tört és kendőjével a fejét meg a testét csenevész püppá egyesítette; csak a szeme maradt szabadon, mely úgy csillogott az otromba szürke utcasarkon, mint egy elvesztett gyémánt.

— Szép szem! Nem olyan, mint a bukkotleányé, de szép — figyelte párhuzamoltan Keokey, aztán ösztönösen lépdelt a nő mellett, aki ütemtelen, tétova remegéssel idegenkedett mellette.

— Én nagyon sietek, kérem... nincs időm, uram!

— Valami baj érte? Legalább a nevemet engedje megmondani. Megengedi? — engesztelkedett Keokey — sajátos megérzéstől űzve. Szorosan a nő mellett lépdelt, ámulósan figyelte, falta annak különös viselkedését.

— Nem tudom, uram — súgta sirósan egy kis idő múlva a nő s fejét úgy fordította a férfi felé, mintha eszelős, messzeségből révedt volna a szavakra.

— Keokey Bálint doktor...

— Doktor! Ön doktor?! — rikoltotta a nő s a havas utca csendje menten kettérepedt. Eszelőssé lett a nézése s ragadozón kapott a férfi karja után. — Ön doktor?... Kérem, én Mária vagyok. Én éppen egy doktort keresek s nálunk az anyám hallodik... könyörgöm, segítsen az anyámon!... Milyen hideg van, doktor úr, itt az utcán!... Nagyon fádom. Istenem! Istenem! Mégis meghallgattál, mert könyörögtem. Doktor úr, ne húzódozzon tőlem, kérem, az én anyám halódik és nem messze lakunk innen... aztán újra felzokogott.

A rideg havas utcán csak Mária és Keokey léptei vertek némi zajt, nem hangosat, csak kisértetieset. Messziről a két illuminált ember rekedt danolása szakadozott boldog kacsakaringással. Keokey torkát újra fojtogatni kezdte a mai est, olyannak érezte az életét, mint az utcát, hideg hullának, mely előtte fekszik, hogy ő rajta lépdeljen s érezte, hogy mennél messzebb ér, annál jobban fagy, hűl a lelke.

— Mária! Máriám, olyan messze voltál, hivtalak és nagyon, nem jöttél. Szólitottalak...

Itt vagyok anya, nyugodj meg és itt... elhoztam a doktor urat, véletlen találkoztam vele... — lelken-dezte egyengetve a szoba nyomasztó csendjét és a sötét fekete kendőt válláról lejtve két kézre fogta, majd anyja ágyán át, átaldobta a diványra, mely száz éves volt, ósdi és horpadt hátú. Ahogy a kendő ráesett a diványra, szelet rögtönzött, hangot utánozott, olyant, mint egy petyhüdt sóhaj.

— Hol a doktor?...

— Itt vagyok asszonyom; de én...

— Mária ültess le a doktor urat... nyögte, aztán fennakadt a szeme, hófuvós félelem üvegesedett rá, száraz száján egy-két hiábavaló mozgás után újra hangok szakadoztak így: — Mária! kerestelek, hogy... meghaljak...

— Anya! doktor úr kérem segítsen rajta!

— Mária! nem kell doktor... Nem lehet a dok-tornak Isten ellen tenni!... Isten a kezdet és végzet... Máriám, ülj ide... ágy szélére... add kezedet... ne félj, nem akarom, hogy félj, ne félj tőlem Mária. Nézd, nézd, sötét fellegek tetején lovagol az apád...

— Jaj! Jaj! Anyám, sohasem szólottál róla? Hol az apám?

— Lovagol az apád, nem látod? Doktor úr maga sem látja? — rikoltgatta az asszony, esztelen, víziós agóniájában s míg ő szabályos biztonsággal ügetett az engesztelő kimulás elé, addig Mária is és Keokey zabolátlan kapkodással ilyen szavakat dobáltak egymás-hoz: — Morfium? Opium? — Nincs! tiz percre van a gyógytár. — Hány óra? Reggel kettő stb.

Az anya elfáradt, csak a lélekzés nyöszörgött belőle. Ők is belefáradtak a kapkodásba, rátaláltak egymás kezére, mert e pár óra óta megszokták egymást. Az elmulás rettentő szintétikusan terpedt lelkünkön át s hogy ezt ellensúlyozzák, testükkel egymáshoz közeledtek. Mária, mert anyja — úgy akarta, leült az ágyszélre s Keokey szorosan mellé huzódva egyre némább, tehetetlenebb lett...

— Boldog az, kinek bűne elfedeztetett... Az én bűnöm az én *véletlen* örömem volt... Ne félj Mária... most megkönnyebbültem, mert emlékezem... Te vagy az én bűnöm, Mária! bűn voltál — mondták, meg leköptek azok, kik ismertek, mert nem ismertem az apád... leköptek; azóta éjjel és nappal nehezedik a *te* kezéd rajtam... sirásom szárazsággá vált... én most meghalok... Ne félj, Mária, örökbe hagyom a bűnt, Mária!... Mária, Mária, nézd! sötét felhő tetején lovagol az apád; a halál zörög, röhejes az arca, rámtapos... meg... halok...

— — — — —
— — — — —
— — — — —

Utálatos, aggott csend ülte meg a szobát és ráterjedt mindeneke. Ez az aggott csend hallatlan hordatta szerte a butorokat, ez az aggott csend sok érzés fojtása, ezer akarás megtorpanása lett. Ez az aggott csend akaratlanná, megnyugvóvá tette Máriát és Keokeyt is. Mária csak akkor zokogott fel, mikor már a szavak is, meg a nyöszörgés is belefultak a csendbe.

— Meghalt az anyám!...

— Igen! elnyugodott, és Mária virrasztja! Mária volt neki az egykori bűne... véletlen találkozott vele, mint maga velem s csodálatos szíve lehetett, mert odaadta magát... — sugta tüzelőn Keokey.

— Nem igaz! Meghalt az anyám s maga rutul becsapott, nem segített rajta... — sirta tompán rohamosan s eszelős nyegleséggel ráíramodott az ósdi diványra. Zokogott; csendben, mint a permetező őszi eső. Keokey ösztönösen utána botorkált, leült a divány szélére, szemeivel erősen a rángó leányt nézte, lelkében utálta önmagát, az Urat, a halált, a sorsot s mindent; szemei rettentően kitágultak s a zokogó, kokkadó lányon kívül semmit sem látott, minden eltűnt előle, csak a rángó test maradt, s lelkét teleömlötte vérének átká, lehajolt, hozzásimult Máriához; arcát az arcához tette, testével ráabroncsozott a lány testére, úgy, hogy ez a nagy engesztelés lihegő szeretkezéssé tévedt. Még a csend is némábbá tébolyult, mikor Mária az asszonyi hangot sikoltotta...

*

A percben zárt öröklét után Keokey félni, fájni, remegni kezdett, undok férfigyávasággal simult a leány arcához, megcsókolta a kezét, s mikor a haját is meg akarta simogatni, megreszketett a keze, beborult az arca, mint az aszkétáké, kik egyre nyomasztóbban érzik bűnös voltukat. Keokey is bűnöző volt s körötte az égi Ur ádami titka settenkedett. Ha az élet nagy jelenetei elé került verte, verte ez az átok s akaratlansága, gyávasága parazitává melegítette. — Fájt neki Mária tetemre hívó szava s szolgálai közelebb simult a hunyt szemű

lányhoz, hogy újra megölelje s világos tisztsággal érezte, hogy rövid a karja, mert a lány nagyon messze s mélyen ring még tőle... Most már lett volna bátorsága megmondani, hogy ő nem orvos, csak bölcsész, csak a lelkek orvosa és hogy őt veri az égi Úr, a sors és minden, mert mindenki lemarad mellőle...

— Mária! te nem félsz? — súgta idegen melegséggel, a leány füle felé, de Mária nem birt felelni, csak visszaölelt, mert asszonyos perceinek tébolyult visszhangjába mélyült, Mária most mindent érzett csak a halált nem, hisz sohasem volt az élet oly közel hozzá, mint éppen most... Önfedtt kábulatában egyre erőtlenedett az ölelése, miglen lassan beleszundított az álomba.

Keokeyt vad víziók lepték meg; a falról a meghalt szeretők raja törtetett felé, elszorult a torka, verejtékezett a homloka, hirtelen felállt s osonni készült és bár nem akarta, mégis rátekintett az ágyra, melyről a szerdjésszáju halott asszony szemei üvegesedtek... — *a halál lát!*... borzongta reszketve és úgy érezte, hogy hiába fordítja el fejét, az üveges szem mindig feléje, eléje mered. Valami vad, elszánt élni akarás szállta meg, feltépte az ajtót, az udvaron néhány buta percet botorkált, míg a kaput megtalálta; egy rántással letörte a kilincsét és rohant, kirohant a hajnalba...

< Morinága herceg >

Most pittymasslik és rege szól. Itt továbbtűnnek az utcák, a városok, az erdők, a tengerek s az ég; az asszonyok, az állatok és az emberek, a szerelmek, a testkivándások, meg minden sok átkos részletek, hogy látszódjon mi: örök...

Színjáték 3 képen.

- I. kép: Morinága sirjánál, Nikaidomurában. Éjjel.
- II. kép: Holtak menedékhelye.
- III. kép: Fudsjama csúcsa.

SZEREPLŐK:

KUNÓDY: fehérvándor.
 SHINSHI: japán leány.
 MORINÁGA: herceg (Oto no Miya.)
 SZAMURÁJ: főuri harcos.

Történik: ma; holnap; holnapután, vagy meg sem történik.

Ajánlom: Zátony Kálmánnak

*

Morinága sirjánál Nikaidomurában. Idő éjjel.

(Szin: kékes-fehér hosszú lepedőkkel körülvett térség. A balsarokban ultramarin bársonnyal bélelt üreg, melyen egy hajolt ember befér. A szin balsarkában ül Kunódy, kabát helyett hamus kimonó van rajta; az oldalánál egy japán leány gubbaszt. A sugólyuk előtt egy nagyobb lámpion áll feltűnően.)

KUNÓDY (állát mereven kezefejére támasztja): —
 Különös... Nikaidomurában éjnek idején keresem Oto no Miyat...

SHINSHI (*Tétován*): Morinága herceget . . .

KUNÓDY: Ne keverd bele most Európát!

SHINSHI: Azt hittem — bocsáss meg — hogy így közelebb érzed szent hercegünket, bár igaz, már többször úgy-úgy elmélyültél a mi holdas világunkban, hogy csak loholva értelek utól . . .

KUNÓDY: Na és a megérzéseim?

SHINSHI (*hallgat*).

KUNÓDY (*grotteszkké gomolyul. A leány észreveszi ezt és odahajol*).

SHINSHI (*lázasan örömmel*): Zsugorodsz, mit érzel?

KUNÓDY (*felemeli balkarját, végigsimít a fehér térségen s szöges mozdulattal tenyerét homlokához vonja. A térség jobbra felől függőleges szellőkemek hallhatók, melyek fokozatosan erősödnek*): Hallod? Buddhajel! Te nem tudod, én tenger sok éjjel, mikor ezüstös a hold, ki-kiosonok az utcáitokra s bebolyongom a várost. És tudod, hogy vagyok öltözve? . . . Krizánthém-jelvényesen . . .

SHINSHI (*rémülten*): Az uralkodóház . . .

KUNÓDY: Persze az ő jelvényükkel, de diszkrétén helyezem el pl.: csak a karomon. És az emberek? Szegevények . . . úgy sajnálom őket, de ez hozzátartozik az életem csendességéhez. Kétrét görbülnek ijedtükben s messze elivelnek tőlem. Én oda se figyelek, csak megyek . . . (*A szellőkem erősen hallatszik.*) Hallod? — mondom megyek, el kipp-koppolom magamat a multotok pecséteihez, meg a temetőbe. A multkor Okyo — a nagy naturalista sirjánál voltam. A hajnal derengett már és képzeld, egyszerre csak tágulni kezdett a szemem, tágult,

minden ezüstösen vibrált előttem, mögöttem, felettem és a sirok között hozzám botorkált Okyo . . .

SHINSHI *(hirtelen)*: Okyo?

KUNÓDY: Okyo! *(Erősen a szeszélyesedő szellőkemekre figyel.)* Jön . . . Morinága!

SHINSHI *(belekapaszkodik erősen a férfi oldalába)*: A her...ceg., *(Kis szünet. Lassan rózsaszín és sárga cseresznyevirágok hullnak. Ez a hullás a szín jobb sarkában mind sűrűbb lesz, úgy, hogy egy röpke pillanatra elfedi a látást.)*

KUNÓDY *(kinyújtja karját)*: Nézd Shinshi, és sejts utragondolatokat, amilyeneknek a szó a mankója . . . A pókháló s a por mind eltűnt és csodálatos könnyű leszek, szinte pehely . . .

SHINSHI: Én is . . .

KUNÓDY *(idegenül)*: Te is?

SHINSHI *(némán igent int. Fekete cseresznye szemével ránéz a férfire, majd kinyújtja karját s a keze fejére egy virág hull)*.

KUNÓDY: Hull a virág . . . sok szűz . . . *(Észreveszi a leány kezén a virágot)* . . . Koppant s ellebbent és röpdös a lelkem a boldogságtól, fuldoklom az örömtől . . .

SHINSHI: Én is . . .

KUNÓDY *(testvériesen)*: Te is . . . *(Erősen magához vonja a leányt. A színen terpedt dobbanás. A virághullás hirtelen gyérül. A dobbanásra mindketten megreszketnek; a férfi mereven a jobbsarokba figyel.)* — Itt van!

SHINSHI: Nem igaz!

KUNÓDY: Pedig az! Néma lovának nyaka felmerekedik. A herceg harcos ruhában üli ritka paripáját, hátán tegeze s baljában husban görbült lándsája. Az arca... az arca... ezt még nem ismerem, segíts Shinshi!

SHINSHI *(a férfi kimonójába furja fejét. A színen vehemensen krómosodik már jól hivehető Morinága sárga márványszerű szobra).*

KUNÓDY *(kétségbeesetten néz előre: Most már tisztán látni a herceget vakító illuminációban. Halk kiáltást hallat).* A . . . Ah!

SHINSHI *(feláll, görbe mozdulata japános tisztelet):* . . .
Oto no Miya . . .

KUNÓDY *(búgva):* Morinága . . . Morinága . . *(hátrálnak).*

(Az alanti jelenet feltünő gyors pattogással játszódik.)

MORINÁGA *(merev pózban, súgva):* Totshugávából jöttél?

KUNÓDY: Nem!

MORINÁGA: Nem? Nem látlak!

KUNÓDY *(közelebb lép. A herceg nem felel. Kunódy tétován hol a herceget, hol a leányt nézi):* Ez rémes! hisz szemeid vannak!

SHINSHI *(visszahúzza a férfit. Súgva):* Hadd, a szellem mind világtalan.

MORINÁGA: Tán császár vagy s neved Godaigó?

KUNÓDY: Nem.

MORINÁGA *(türelmetlenül, de merev pózban):* Lord Hoyo Takatoki?!

KUNÓDY: Nem.

MORINÁGA: Nem? (rémülettel) Fujiwara?

KUNÓDY: Nem.

MORINÁGA (fokozott suttogó rémülettel): Nara-Kosen?

KUNÓDY: Hallgat.

MORINÁGA (borzongva): Tadayoshi! — Yoshihiro...

(A lándsáját leejti s lováról titkosan leszáll. A szín közepére lép. Szürke világításban hosszú árnyékot vet hátra.)

KUNÓDY: Nem.

MORINÁGA: Ki vagy?

KUNÓDY: Fehér vándor . . .

MORINÁGA: Istened Jocó?

KUNÓDY: Tisztetem . . . minek jöttél?

MORINÁGA: A halottak a világban maradnak. A ház körül, sirok körül lebegnek. Te hívtál. Jöttem.

KUNÓDY: Hívtalak és jöttél . . . én tisztellek.

MORINÁGA: Mindenki szeret . . . különös.

KUNÓDY: Jó embernek hív a Senki és Mindenki!

MORINÁGA: Századok óta! Hittál. Jöttem.

(Shinshi a balsarokban japános ülésben ül s időnkint a beszéd kiegészítéseként buddhás figyelő mozgást tesz.)

KUNÓDY: Gyűjtöm a meghalás titkait, a sóhajokat, az utolsó rándulásokat, a torzulásokat . . .

MORINÁGA: Segitek!

KUNÓDY (japános üléssel leül a lámpion mellé): Görbülj ide és mondd!

MORINÁGA (leül): Godaigo császár volt az apám. Holdas éjjelen ember volt és lányhoz osont. Ez a lány volt az anyám! Gyönyörű haja volt. Egy nőnél a haj az,

ami a legtöbb embernek feltűnik. A haj szépsége. Abban az időben a Szerelem volt a császár és a császárt az emberi átok fertőzte. Napokon át szobájában ült s udvarhölgyeket beszélgetett a szomszéd szobában. Abban telt boldogsága, hogy a papírfalón át kedélyt szemezgetett, aztán behivatta őket s akkor körvonalalaikkal kábitotta önmagát. Aztán, míg a reménykedése teljesítve nem lett, szívesen eltűrt minden el nem tűrhetőt az élet megvételével. Ha halálos ítélet feküdt előtte s ha anyám jött hozzá, egy hajszálat kért tőle és ráfektetette az elítélt nevére. Megmentetett! És este osont hozzá és egyszer megmutattak a császárnak, aztán herceg lettem és nőtem, nőtem, nőtem, katonáskodtam, katona lettem. Hadügy-miniszter!

KUNÓDY *(erősen figyelve)*: Hadügyminiszter.

MORINÁGA: Ez volt a vesztem. Lord Hoyo Takatoki *(megborzongva ismétli)*, Lord Hoyo Takatoki cselszövése szerzetessé tett. Oto templomában Oto védőszent életét éltem s így a századok szája Oto-templom hercegének hisz. Aztán megtudtam, hogy az apám elhalt és Genko lett az új császár. Takatoki főnemes felvette a császár ruháját, én a harcosét és hatezer japánnal küzdöttem harmincezer ellen. *(Morinága kinmozdulatokkal kúszni kezd hátrafelé. Beszédébe mindjobban belehevül, arca torzul, szeme merev.)* Hirül kaptam, hogy a császár vere-séget szenvedett és menekülni kezdtem. Vad ugaron, füzesek között bolyongtam tíz nap, tíz éjjel, étkem a fű, vánkosom a kő, vigaszom a vándorok istene Jocó volt. Elértem Totshugávába és felvettem a Morinága . . .

KUNÓDY: Morinága?

MORINÁGA: Morinága nevet. Hónapok multán harci-zajt hallottam s tegezem megrakva az ármánykodók sarába vegyültem. Ezt is elvesztettem. A szellő azt fujta, hogy császár akarok lenni. Száműztek. Megszöktem. Elfogtak. (*Arcán kinos rémülettel.*) Elfogtak. Tadayoshi barlangba vetett és meg akartak ölni! Szamuráj hősiességgel álltam ellent. És . . . (*Felsikolt, majd csodálatos hűséggel lejátssza újra a gyilkosságot. Minden mozdulata védekezés. A szín teljesen sötét, csak a lámpion világít a herceg arcára. Arca a gyilkosság alatti rettenetes, vad kifejezést veszi magára, szemei oly élethűen megmerevedtek a gyilkosokra, hogy azok holtra rémülve menekültek.*) (Amíg Morinága gyilkolási ismétlése történik, Kunódy a félelemtől messze kúszik a hercegtől, vissza, arra a helyre, ahol Shinshi gubbaszt. Az egész jelenet alatt ez a kigyózó mozgás zaja dermeszt.) Joshihiró az életem! . . . (*Elhallgat.*) (*Halk vergődés, apró lábdobbanások. A herceg közeleg lovához. Már csak a lámpion látszik. Csend. Lassan hullni kezd a cseresznyevirág s ez a sárga szín világossá varázsolja a színt. A herceg lovasszobra eltiűnt.*)

Kis szünet.

KUNÓDY (*úgy ül, mint a herceg jelenése előtt s belémul a sárgaságba.*).

SHINSHI (*feje belefűrva a férfi kimonójába. Lassan, ittasan felemeli fejét, szétnéz, majd a férfire s megrázza*): Sokáig hallgattál és én nem mertem rád nézni . . . Már hajnal van . . .

KUNÓDY (*bambán néz, majd meptapintja Shinshit s keze erotikusan a lány ölében marad*).

(A háttérben egy-két kardos szamuráj jelenik meg, megáll az ultramin üreg előtt, beköti száját. Belülről az ultramarin csodálatosan beglóriázza. Kunódy és Shinshi összehúzódva egybehajlanak.)

SZAMURÁJ (belép az üregbe): Oto no Miya! Küzdelembe szólít a császár, én megyek, légy mellettem s röptsd ijjamat. Rád bízom Shinshit . . .

(Kunódy és Shinshi megrázkódnak.)

KUNÓDY: A te szamurájod! . . . egy szamuráj . . .

SHINSHI: Nem!

KUNÓDY: Nem? Te is gyászolod az Igent, Szerető vagy . . .

SINSHI (tekintet-támadásba lép).

SZAMURÁJ (lekötött szájából kísértetiesen hangzik): Oto no Miya előtted a szerelem csak pirkadás maradt. Kardod sohse kötötted kétkedve; ha elindultál, hátad sohse görbült visszafelé, mert egy szív dobbant utánad . . .

KUNÓDY: Szegény, szomorú szamurájom . . .

SHINSHI: Ne ismételd bánatát!

KUNÓDY: Miért? bírja ő maga is? . . . te nem segited . . .

SHINSHI: Sirnál vagy s szereped percnémaság. (Ragaszkodón.) Ne láss! Ne szólj!

KUNÓDY (sutlogva): Ez bűn? (A lány igent int) . . . csodálatos!

SZAMURÁJ (kardjai háromszor a földhöz ütődnek).

KUNÓDY (erősen figyel, majd feláll).

SZAMURÁJ (szertartásos fejjel lép ki s észreveszi Kunódyt. Arcán fájdalom, bosszú ütközik, mert egy földi halandó hallotta a szamurájhőshöz nem illő könnyörgését.

Lassan észreveszi Kunódy karján a kryzanthemjelvényt és alázatos lesz, mint a kutya. Az uralkodóháznak járó tisztelgő mozgást végezve a szín jobbsarka felé távozik, többször visszanéz).

KUNÓDY (halkan): Láttad? . . .

SZAMURÁJ (meglátja Shinshit és felhördül).

KUNÓDY: Mi ez?

SHINSHI: Harrakiri-jel!

KUNÓDY (rémülve): Mit mondasz? (Megragadja a lányt.)

SHINSHI (mereven előre néz): Haláljel!

KUNÓDY (magához huzza a lányt és ezzel az intim dulakodással az üregig topognak): Kié?

SHINSHI: Az enyém . . .

KUNÓDY (gyors szakgatással): Bolondságba ivelsz . . . hát várj! . . . (Shinshi berohan az üregbe. Apró tülekedő zajocskák hallatszanak.) Shinshi, Shinshi, menj! A mi átkunk ne kívánd látni. Az nekem szép, neked csak különös, fura, de holnapután már szemetes lesz s onnan sohse találsz ide vissza . . . Menj! Menj, menj . . . a szobádba simítsd a Kryzanthémjeidet ilyen lágyan, mint én most téged, aztán hajlítsd egymáshoz, csókoltasd őket, mind én téged . . .

SHINSHI: Szeretlek! Terhesen beszélsz s hangodon kakkemonos sejtelem pittymallik . . .

KUNÓDY: Ah! Rizsporvilág! mamzell álmok, látom ez egy. Nézz végig engem. Arcom fonnyadt, mintha kapával szántották volna, beteg vagyok. Odaát undorodnak tőlem. Senki és semmi sem szeret. Apám a Vihar, anyám a Gyász, testvérem az Eső, istenem a Lemondás

s asszonyom a Csend . . . Nézz végig: lábaim hosszúak s ha járok, másokon lépkedek át, karjaim kinyújtva felhőkig érnek s örökké láz gyötör, menj . . . s várd a hű, vak szamurájt.

(A szín jobbsarkából tolvajosan [harisnyában] közeleg a szamuráj. Meghökken, de az üregből jövő hangok kaján mosolyt csálnak arcára, arcán ezer bosszúmotívum cikkázik!)

SHINSHI: Ne bánts!

(A szamuráj tört ránt elő s be akar rohanni az üregbe, de a nyílás előtt megtántorodik, alázatos, tisztelő mozgással hátrál.)

SZAMURÁJ *(suttogón)*: Oto no Miya! bocsáss meg. *(Bosszút mutatva az üreg mögé bújik.)*

KUNÓDY: Ne véd, vaksága engem bánt. És ha véded menj utána, űgorj a nyakába, kábitsd csókokkal, kérd, hogy a kardját oldja le . . .

SHINSHI: A kardját?

KUNÓDY: Igen, s dobja el a cicoma császárt . . .

SHINSHI: A császárt?

KUNÓDY: Ugy van s legyen ő a te császárod és te az ő császára . . .

SHINSHI: Mennyi szépre gondolok most . . . *(Kifelé indul.)* Maradsz?

KUNÓDY: Igen. Lemaradok. Itt lóg Oto no Miya utolsó kimonója . . .

SHINSHI *(kijön, körülnéz s lassu toppolással az üreg mögé megy. Néhány pillanat múlva matt sikoly hangzik s utána fájdalmas férfi vonytás. A szamuráj tébolyultan*

előre rohan, balkarját úgy tartja, mintha ujjai között lógna Shinshi feje).

SZAMURÁJ (kuncogón): Átkos ingadozás . . . (Eszelősen bámul előre s teste grekkóssá nyúlik.)

KUNÓDY (kifut s megragadja a szamurájt): Megőrültél? Láttad Shinshit? Merre? Hol? . . .

SZAMURÁJ (felzokog s az üreg mögé mutat. Kunódy odarohan s a szamuráj utána kullog).

KUNÓDY: Haláljel! (Felkacag hosszan, majd megtántorodik és a szín előréssében megy s ugyanaz a kacagó hang zokogássá változik. Sir. Hátral a szamuráj, lerogy a földre úgy, hogy az üreg csak a teste felét takarja. Aztán kés villan s a néma csendet a szamuráj testének elvágódása zavarja.)

KUNÓDY (felüti fejét. Hátra figyel): Jer ide csak Szamuráj . . . mondok valamit. Egy titkot . . . jer . . . (Indul hátrafelé.) Te! Ugy szeretett ez a lány! . . . (Lehajol és megfordítja a szamurájt.) Harakiri! (Újra előre fut, közel a sugólyuknál megáll. Halkan, majd ordítva.) Morinága! Morinága . . . Vihar! . . . Gyász! . . . Lemondás! . . . (Körülnéz s lerogy a lámpion elé, halkan.) Csak a Csend van itt . . . Te vagy a cél, színes lámpion és én eloltalak . . . (Elfújja a lámpát. Felemeli s helyére fapapucsait rakja. Óvatosan taposva a lehullt virágokon a szín közepén megáll. Lehajol. Egy marék virágot dob Shinshi felé s szája elé tölcseért csinál.) Morinága! (Jobbra eltűnik. Távolról még egyszer hallani) Morinága! . . .

Függöny.

II. KÉP.

HOLTAK MENEDÉKHELYE.

(Szin: sötét hamuszürke domboru és homoru lepedő-labirint. Állandó szélvisítás. Az előtérben áll a Szamuráj, egy felhőréteggel odébb Shinshi, közepén mint buddha-bálvány ül Morinága. Mozdulataik merevek, ruhájuk kékes-fehér tóga; hangjuk tulvilági hárfahang.)

SZAMURÁJ (*suttogva maga elé*): Shinshi, Sinshi . . .

SHINSHI: Valaki ismétél . . . Ki vagy?

SZAMURÁJ: Szamuráj.

SHINSHI: Szamuráj. Szamuráj, megöltél!

SZAMURÁJ: Érzem! Tévedtem . . .

SHINSHI: Minek gyónsz? Azt hittem idáig, szeretsz . . .

SZAMURÁJ: Tévedtem. Fehérvándornak hittelek így tévedtem, de a szent harrakiri utánad segített. Hol vagy?

SHINSHI: Nem fontos!

SZAMURÁJ: De! Hozzád topogok. (*Indul. Erős szélleke-mek zúdulnak rá, hogy megáll.*) Nem bírok . . . Hol vagy?

SHINSHI: Itt. Közelebb, mint odalent voltál most sem jöhetsz . . . (*A szamuráj újra tipegni kezd.*) Itt! Lépj szeszélyesen. Most közeledben vagyok!

SZAMURÁJ: Érzem . . .

SHINSHI: Mít akarsz?

SZAMURÁJ (*kísértetiesen*): Nem láttad Oto no Miyát?

SHINSHI: Várj. (*Éllez.*) Oto no Miya! Morinága!

MORINÁGA: Felébredtem, Te vagy szép szellem?

SHINSHI: Szép!

SZAMURÁJ: Szép szellem?

MORINÁGA: Zengedezz!

SHINSHI: Morinága és közötted felhőkáosz; én régebben jöttem, az utat ismerem, jöjj, vezetlek! *(Shinshi fel-emeli jobbkarját s mereven a szamuráj felé tartja. A szamuráj szintén, s mikor kezeik egymás alá érnek, a szamuráj hirtelen megragadja Shinshiét. Shinshi szeszélyes szélvonyítás hangjától kísérve eltűnik.)*

SZAMURÁJ: *(felhördül).*

MORINÁGA: Járatlan vagy . . . emberszagod van!

SZAMURÁJ *(kisértetiesen ide-oda tévelyeg. Vízszintes viharzás. Zokogón)*: Oto no Miya! minden álarc . . .

MORINÁGA: Te gyilkos és öngyilkos . . . ötszáz éve látom. Mit akarsz?

SZAMURÁJ: Oto no Miyá! minden rút és minden orv és muló, csalódó . . . Mindenki összezúzza a Mindent. Oto no Miya! Rád bízam Shinshit s nem vigyáztál, azt hiszem álarc vagy rút, ledöntelek. Leüzenek a testeknek, döntsék romba bálványodat!

MORINÁGA *(ujjait felfelé böki)*: Ne tedd! Lent azt hiszik: az ok a sir s a tett a koporsó; [idefent a tett a sir s benne az ok. Hát csendesülj. Mikor szád lekötve hozzám könyörögtél, megsajnálalak. Aztán eltoppoltál s jött Shinshi meg a fehérvándor. Beszélgettek. Én vigyáztam . . . Ilyet még nem hallottam! Különös volt a fehérvándor hangja nyúlt, bűgött, úgy, hogy belekábult Shinshi s én is . . .

SZAMURÁJ: Morinága is?

MORINÁGA *(félelmetesen)*: Belekábult Morinága is . . . és aztán felzokogtam. Életemben szeretöm a lándsám volt s ha netán asszony után kaptam, csak kardomig ért sanda kezem. Te mondtad: Éltem, ettem, öltem . . .

SZAMURÁJ: Lent szimbólum vagy! Cél!

MORINÁGA (*felkuncog*):...búgott a fehérvándor. Shinshi rá-ráfelelt, a hangjuk mind hozzámhőmpölyült s üzött férfiátkom átmelegedett és én megkivántam a Mindent...

(*Mindketten zokogón rángatóznak. Szín vehemensen sötétül.*)

SZAMURÁJ: Csodálatos... (*Indul abba az irányba, mely Shinshi felé vitt volna, de újra erős széllokemek támadják meg. Letér jobbra.*) Hol a fehérvándor?

MORINÁGA: Bolyong. Űzi művágya. Keresi az emancipálódást. Meglásd ő is elmúl...

SZAMURÁJ: Mint Minden. (*Viharzás. Morinága ködbevész.*) Őt szerettem... szeretlek, jójj!... Nem lehet... Lehetetlen... (*Eltipeg. Rövid szünet. Távolról; alulról hallik a fehérvándor hangja.*) Morginága...

Függöny.

III. KÉP.

FUDSIMÁJA CSÚCSA.

(*Szín: Hófehér hegyecsúcs, mely az egész színpadot betölti. A balsarokból jön Kunódy s ahogy lépked, mindjobban belesüpped a hóba. A hó állandóan hull.*)

KUNÓDY (*mielőtt láthatóvá válik.*) Morinága! (*Apró, nyúlt jajgatásokat hallat. Kérve fáradtan megáll, de a lampiont görcsösen kezében tartja. Arca s mozdulata tiszta szenvedés.*) — Jaj! Mikor már nem kívánsz, nem vársz az Élettől semmit, akkor Létednek vége, mert az

egész csak látszat. Nincs Én. A lélek csak Eset, vásári módon változik s csak az elmúlás összetartozó. (*Felkacag.*) Fudsijáma! Fudsijáma! Ember sohse taposta csúcsod! Hónapokon át sejtelmes felhőkbe burkolódzol s ha csucsod szürét esztendőben egyszer ember látja, boldoggá teted. Unokáknak mesél fehér fenségedről s a saját szemét bámultatja. Milyen gyöngyöző csendben vagy. Milyen új, terpedt vallomás ez... (*Erősen figyel; a lampiont rögeszmésen szorítja. Dialog.*) De hisz ez... A Fudsijáma regél. (*Letérdel.*) Igen!... Vizió üldöz (*Didereg.*) nem fázom. Nem. Nem hiszek, csak vágyom: az emancipálódást, a leredukáltságot... Hol van? — Vad, regényes dallal vándoroltam a Mindenben. Elnyűtem a ruhám, a bőröm, a kedvem s mi maradt nyűtelen? **AZ ÉSZ ÉS A CÉL!** Fudsijáma, sugd meg mi örök? (*Erősen magába figyel. Ingerülten.*) Hát lehetetlen szabadulni előlük... hess emlékkép! (*Szeszéyesen, ijedten furja magát a hóba. A lampiont leteszi. Visszafigyel.*) Menj! menj! (*Felzokog.*) Ott a Cél! (*Mutat a lampionra. Csend, van-goghos arccal figyel.*) Itt volt Shinshi emléke, ott lohol a Morinága-vizió és amott vonaglik a szamuráj-látszat... (*Erős hóhullás. Kunódy feltűnően süpped.*) Fudsijáma! Erőtlenedem... fagyaszt a nagy álom... lelkem miriád Eset, előttem burjános őstítkok fénylenek... (*Alig hallóan.*) Már érzem mi örök... (*Betemeti a hó.*)

(*Minden elhalkul s a színen csak a Csend gyöngyözik és a Cél merevedik.*)

— Függöny. —

< Árpád vezér sír és zokog... >

*Most pittymallik és rege szól: Itt
sízegnek a levelek, búgnak az
erdők, sírnak a vesérek, rettentő
veszélyek köszelgetnek, de török az
útfait új esérévnek...*

— Lódulj sátramnak eleibe, de bámulj mind sok istenünk világának irányába — parancsolta Árpád és az első Gyula, az ő ebédutáni barátja, tétova nézéssel visszamakacskodott. Ott állt a sátorajtó mellett, lábai kifelé mozdultak, de szíve a sátorban akart maradni; ott állt s indulni sem akart. Arcának kiálló pofacsontjára ódonan sárgult rá napsütötte bőre s fekete szemei illendően csillogtak az éj otromba vonaglásán.

— Árpád vezér! De kedég szód ellene szólnék, hogy szememmel lássalak itt, hogy sok minden gondolatot megpihentessem... — súgta bűgva a Gyula.

— Leiramlott az időd, Gyula; és jobb tenned parancsolásra, hogy nem mint nyavalyás gondokat pihentessem... Menj! lábad járogatásra reszket; húzódj odább az mi erdőinkbe és hallga: hogy szólnak az fáknak sok leveli... és ha hallád, terülj le mi sok füveinkre, hogy közelebb légy minden dübörgésekhez; de, ha tudod ezt is, lépegess addig, míg undok félés rád nem tör és már ha rád tört, hallga: hogy élnek az életek az táborunkban; akkor már közelgess vissza felém, hogy mondd mindezek nagyságos jelentését...

— Árpád vezér!...

— Lódulj! — szikrázta türelmetlen és az ő első Gyulájának hatalmas teste kirángatódzott menten a sza-

badba. Künn ultramarinos, terpedt éj fogadta, körülömlötte, áthűtötte. Ez jólesett izgult testének és pihenve messzerévedt... ezer meg ezer sátor kúposodott előtte s bennük hortyogott töméntelen sok dobbanószivű, hős vitéz; az ő vértestvérei. Jobbra tőle koros vitézek ültek rogyant sátraik előtt mormogva, aztán dalolni kezdtek, úgy, hogy ez is vad morgásnak tünedezett.

— Az tennapiak! — suttogetta fojtottan s hófehér szakállát balra lebbentette. Mi volt balra? Gyermeksírás hallszott; egészséges, dacos, kacskaringós nyújtással. A Gyula szemei kitágultak, szíve a bordáin döngetett, szájára reményes mosoly ült s akaratlan így bömbölt az éjszakába: — Új vitézek! erős és hű halálú fiai az mi egy vezériünknek és az mi sok megnövendő vitézünk rátarti asszonyai. De kedég miért az öröm, ha mikor búslakol az Vezér?... — búgta s a végszónál úgy lekonyult a hangja, mint a szomorúfűz lombos ága. Rettentő gondolat szállott lelkére; olyan gondolat, mely a vezért búsnak, gyávának festette.

— Instállak, Gyula, mi vónánk, — én meg ő ott, — Árpád vezériünk ajtónállói! — hetvenkedte burkoltan az egyik őrtálló vitéz.

A Gyula reátekintett és a szemei körül összegyűlemllett rátarti ráncok rendre elsimultak. Vad melegség járta át a lelkét; megszerette az ajtónállók tántoríthatatlan hűségét s érezte, hogy ez a hűség a Vezért védi, meg a magyar népet...

— Mengyek, mengyek már... — mondta s ólmos mozgással ellépegetett s nemsokára hatalmas körvonalképe beléveszett a tábor sikátoraiba.

Az őrtállók háromszor ütötték össze lándsáikat, mintegy jelezvén, hogy az éji látogató is nyugovóra tért. Pedig dehogy tért nyugovóra, hisz ha kötéllel húzták volna be valamely sátorba, menten megfulladt volna. Ma nem birt nyugovóra térni, mert *nem hitt az éjszakának!* Valami bizsergetető, remegtető nagy nyugtalanságot érzett a sikátorokon végig görgülni és a sátrak tövében apró bajokat, pöttöm nyavalyákat vélt gubbasztani. Csak ment... ment. A sátrak szemmeláthatóan lemaradtak mellőle, de a pöttöm nyavalyák, meg a nyugtalanság annál vesztebben görgültek utána. Most ez az ultramarinos, csendes éjszaka húzta, hívta. Teste szinte szertemállott, csak a szíve szorult össze s futásra rakosgatta lábait, hogy a lelke után érjen, mely már az erdőben száguldott. Lemaradt mellőle az utolsó sátor is; észre sem vette, pedig onnan öblös férfibúgás hátán fojtott női kacaj hallatszott ki feléje... A Gyula csak az éjszakát istenítette; érezte, hogy minden és mindennek elkicsinylenek ebben az ultramarinos nagy csendben. Érezte, hogy neki most mennie kell a Vezér parancsolatjára hallgatni az erdőbeszédet; a távoli dübörgéseket. Mire az erdő szélére ért, a hold ezüstös fénye átalbukott egy felhőnyíláson és megduplázta a fákat, a bokrokat, a sátrakat, az őrsöket, meg a pórázon legelésző paripákat.

— Tsudálatos!... — suttogta halkan s bensejét rendithetetlen erősség duzzasztotta. Neki dőlt az egyik fának és hallgatta, hogyan zúg-zizeg feje felett az erdő. És az erdő zúgott; zúgása zizegve terjedt messze végtelenbe.

Hová?... Merre?... Sajátos mágnesesség mélyült az erdőből a mezők fele... A Gyula teste sunyi vonalú lett s vont léptekkel mind beljebb-beljebb tűnt a sűrűbe. Levéltemető keskeny úton járt és sarui alatt — a nádi-hegedű hangját utánózva, — felsírtak a lehullt, elszáradt levelek. A Gyula csak ment, ment órákon át. Néha megállt, ha zörrent a gallyerdő, ha titkosan zizegett a levéltenger; ilyenkor elült a lelke s picire szorult a szíve és hátra nézett. Mintha a sikátorbeli pöttöm nyavalyák érték volna utól... Pelyhüdt fáradtság ömlött a lábára, a karjára s kiverjétekezett a teste. Már loholva futott. Egy ijesztő mélység előtt megtorpant a lába, belekapaszkodott a legközelebbi érdes hancsú fába és a feje a mellére zökkent. A levéltenger csak zúgott, zúgott egyre sejtelmesebben.

— Eltévelyedtem!... — kuncogta s fura merevséggel tapogatta végig az arcát, melyre már az undok félés rábarázdázott. — Huju-u... — bődült szájából e pogány biztatás; oly erősen, hogy az erdő nehányszor, távolodón visszhangozta. Aztán vad kétségbeeséssel kezdett kongni a föld, mert a Gyula futott, menekült a tábor felé...

— Csak egy lelket találnék; csak lelket láthatnék, hogy rikoltni ne kéne!... — bugta állatiassá vált arcjátékkal, órákig elnyúló esztelen csörtetés után. A karjain, meg a lábaszárain sebeket ejtettek a kiálló gallyak, úgy, hogy kölyökpatakokban buggyant piros vére. Aztán megint ráakart ugrázní a menekülésre, de nem birt, mert mikor indulni akart rárogyott a füves földre.

Fenn az égen az éjji ultramarin foszlani kezdett s

mintha valaki igazította volna egyre áttetszőbb, láthatóbb lett minden. Pittymallott... Még a lombzúgás is alább hagyott és ebben a rettentő csendben egyre csak pittymallott...

A Gyula lomhán megmozdult, mert valami süvített; valami koppant s a mögötte álló fáról nedves hánccs-darabok röpültek sárguló arcába. Ahonnan a hánccs-darabok leszakadtak ott egy nyíl ágaskodott mérgezett végével a törzsbe furódva.

— Hújú-ú... bömbölte felugorva s a közelből egy öblös hang így felelt:

— Ki volná? — de mire a Gyula felelni birt, a közeli sűrüből már elő is tűnt a nyilazó marcona alakja.

— Árpád Vezérem! segítsenek a mindenek! — tombolta örömében és átpiroslott a bőre, biztos szurásúvá vált a tekintete.

— Állatnak láttalak, kedég vala vagy ember!...

— Árpád vezér! — ujjongta egyre a Gyula.

— Vártalak de sehogysem jövé! — mondom, előző tennap; tennap, de ma is bajt érzek az fejemben, olyat, hogy magam utánad jövék és nem szólsz az jelentésről?... szolotta erélytelen és a Gyula reszketve nézte ezt a tétovaságot.

— Félsz Gyula? — kezdte újra a Vezér, látva barátjának halotthoz való hasonlatosságát. — Ne csüörd, ne is csavarjad, magam is félek.

— Te is? te is?

— Elég! Messze még az tisztás, de addig mondd amit hallál, amit láttál... parancsolta régi hangján s

vállain egyet rándítva lassú léptekkel — szorosan egymás mellett — elindultak.

— A legtsudásb vala vezér — kezdte jelentését a Gyula — mikor erdő szélére érkezém, mikor az hold rájapislantott minden magyarokra, olyan vala ez, hogy hol egy sátor volt kettő lett belőle; paripák, fák, őrök s mindenek megduplázódtak...

— Olyan vala ez Gyula, mint egy rettentő szaporodás!...

— Igazat szóltál Vezér! Rádöngettem mellemre, hogy fáradjon szívem örömtől, de befordultam az erdőbe, de mentem, mentem — furcsán zúgott minden levelek, mintha vagyma sokadalom — mondom — ennek oka lehet, de iramra szedtem a lábakat és iramtam, iramtam, az levelek csak csak zúgtak, csak megfélemltettem az levelektől.

— Hújú-ú! — ordította velőtrázón Árpád és sok időbe telt, míg barátja lecsendesítette. Mikor már lecsendesült, ráült egy villámsujtotta fa törzsére, bozontos fejét a tenyerébe támasztotta, néhányszor nagyot rándult a teste, aztán mind aprobbat, aprobbat ütemeset, mert *sírt*. Szegény Gyula csordultig telvén a sok bizonytalansággal megvágta a halált.

— Tudod-é? Látod-e? Ez dolog az miről néked sem szólottam, — szakgatta Árpád. — Én is hallám, meg hallom az zúgásokat, de olykor érzem: ez *nálamtól még hatalmasabb*. Olyan ez Gyula, mint egy rettentő veszély, mely rája tör én népemre az magyarokra. De én már tudom mi legyen ez! Mi más, hogy *ősi pogányságunk megtagadása!*... ide bámulj! búgta lázasan s

hüvelykujjával balkarjának vastag erére bökött. — itt folyik bennem az pártütő veszély!

— Csak veszélyek közelgetnek... látnokoskodta a Gyula, aztán felderült az arca s így szólt: Árpád vezér! megsegítenek az istenek!...

— Sok randa foglyok mesélik; istenük nékiek *messzebb* volna, de csak egy, de erősebb az mieinktől... panaszkodta s öklével könnyes szemein végigtörölt. Arcára merev törődés ült ki, balkezét barátja vállára tette s így szólt: És...

— És eltévelyedtem!

— Az magyarok mind eltévelyednek...

Már erősen pitymallott, kivilágosodott az erdő: mindenünnen madarak ébredtek, tarka csicsergéssel üdvözölvén a pitymallást. Messze — a tábor felől — kurjongások röppentek, paripák nyeritettek fel oktalan nyakmerevitéssel; szekerek zörrentek távol és kakasok kukorékolnak.

— Élni készülnek az életek az te táborodban! — Hallga csak vezér!...

— Kevesen vagynak, nagyon kevesen! — felelte tünődve, lehangoltan, majd felállt, de úgy, hogy félkézzel a Gyulát is felemelte és szűrös szemekkel belebámult az erdőbe, aztán erélyes dacos léptekkel útnak indultak mind a ketten. A lombzúgás rettentő erővel hömpölyült újra feléjük és ők annál kétségbeesettebben törtettek tovább az erdőben bokros, folyondáros úttalan sűrűségeket *úttakká* lépdelve.

< Taifun >

*Most pittymallik és rege szól: Itt
temetik a halált az emberek...*

— Azt mondta Bamboo, hogy Taifunt jeleztek —
súgta sápadtan a lányasszony barátjának.

— Taifun? — nevette a férfi — persze, hogy Taifun... Nem mondom, bolond szél, de ne féljen Katalin, hisz mindig és mindenütt ez fúj...

— Mindenütt ez fúj? — ismételte a lányasszony s idegenül nézett szét a kabinjukban, majd rebbenve a férfihez hajolt, aki bűgő, meleg hangon sejtelmes beszédbe kezdett.

— *Az élet is Taifun!* Katalin, maga is Taifun és nézze: ezek a csodálatos képek itt, melyekkel e pajkos, bohó kabint kiszineztem, ezek is mind: *Taifunnyomok!* Száz és száz évvel ezelőtt készítették őket: Lionardo, Luini, Corregio, Giorgione és mégis megvannak. Ne féljen! A Taifun csak a papirembereket forgatja bele az Úr harmadik birodalmába. De azért, nem tudom, mintha nekem is zúgna egy kissé a fejem... — mondta aggodalmasan s végigsimitotta homlokát.

— Inog a hajó — súgta újra a lányasszony, aztán felsikoltott, mert a kabinablakon fodrosszélű hullámok kukucskáltak be.

— Ne féljen! Ilyenkor csak tünődni lehet. Ilyenkor lehet a tenger bosszúján tünődni. Az éjjel — kezdte a mese hangján a férfi — sokáig gondolkodtam és hall-

gattam a gonosz hullámcsapkodást. A lámpa körül épp úgy össze volt húzva ez a mittiszöld selyem, mint most s érdekes, szinte elátkozott toronyszobában hittem magamat. Maga aludt, ezt is hallottam, de hogy ne lássam, behunytam a szememet s mégis élmlebbent: hófehér párnákon feküdt s felsőtestéről egy álomszeszély fellibbentette a paplant. Milós mellét láttam és forróság fogott el, aztán, hogy eltereljem az átkomat, magam ellen fordítottam a ventillátort, mely az asztalon előtttem bűgött. Menten táncra perdült a hajam és én azt hittem, virgonc szellő fúj be a toronyszoba ablakán. Kívül félelmetesen ágaskodott, csapkodott, pottyant s csobbant a tenger... a ventillátor eszeveszetten ontotta idebenn a szellőt; a gépház csúnya napszámosa kétségbeesetten zakatolt, úgy, hogy a függöny, a padló és én is remegni kezdtünk. Távolból sejtelmes hullámhőmpölyülés morajlott s már is az ablakon dőngetett; aztán csobbant, majd újabb hőmpölyülés és megrázkódtam és bementem a szomszéd kabinba: magához!... Oly szépen aludt ott, mint a képzelt toronyszobában. Ez a látvány *rámpancsolt*, ironiát vettem s egy fehér papírra sok kusza, meg karcsú vonalat húztam, olyanokat, amelyek mind hasonlítottak magára — bűgta bársonyos hangon, majd elővette a fehér papírt és odatartotta a lányasszony elé: Benne van a tenger, én magam is; meg az átkom...

A leányasszony sokáig elnézte s hirtelen feljebb húzta bluzát, fel egészen a nyakáig, bár nem akarta. Barátja előtt nem szégyelte magát, mert Zsolt néki csak a művészt jelentette. Zsolt művész volt, Katalin pedig a

művészetbe volt szerelmes s így összetalálkoztak, összebarátkoztak.

— Milyen kellemetlenül zúg a fejem!... Törte meg a csendet a férfi s fáradt, unott mozdulattal megnyomta a szőrzsönt-csengőt és összebb húzódott a pamlagon. — Furán érzem magamat Katalin: távozó érzések modulálnak bennem és nevetséges, mintha én lennék Luini göndörölü haju, sápadt Heródiása, századokat öregedett lelkemen dédanyás melegség ömlik, mert magára gondolok *Katalin*... Hát mondja nem különös ez, az, hogy Katalin — az én gyermekrejtélyem — itt ül előttem: az én életem most az ő élete és mégsem nyúlok hozzá, pedig minden ezt a finálét ösztönzi... Úgy-úgy rámfekszenek ezek a híres képek, ezek a letűnt, körötteink szürkére őszült Taifunnyomok — tagolta halkán, imádkozós hangon, aztán vére erejével magához vonta aszszonybarátját.

Künn az elem hömpölyült, nyomult s épp mikor földi csókjuk csattant, a kabinablakon a tenger dőngelt. Az ajtónyikorgásra ocsudtak fel. A clerk jött be nesztelen s az arca sárga volt.

— Küldje a doktort!

— Sire! Odafent zavaros a világ. A kapitány az első mérnököt a gépházba küldte jelentésért s a doktor most kapja rendkívüli utasításait. Sire! Taifun került élénk. Önnek sem szabad a kabint elhagynia — mondta hideg udvariassággal s nesztelen kitámolygott.

— Gyávák! — ugrott fel ültéből a férfi.

— Ugye baj van? — kérdezte a leányasszony s szemei félelmetesen megnagyobbodtak.

— Semmi! csak lakodalmat ül a tenger!...

— Lakodalmat? — hitetlenkedte a leányasszony.

— Igen azt! De én nem akarom, hogy minket is meghívjanak. Jöjjön Katalin ide a pamlagra, hajtsa rám a fejét, mert most igazán nagyon inog a hajó... —

Jó — mozgatta ajakát ütemesen a leányasszony s a pamlagra kúszott, majd szeszélyesen rásimult a férfire, aki azt hitte, hogy ez a félelem kigyózása s asszony kezére csókolta újra, hogy ne féljen. Hallgattak, meg egymás arcát nézték. Az asszonyé különös holdfényű lett s szemhéjja alázatosan húzódott a férfi nézése elé.

— Olyan az arca most, mint Heródiásé, mintha Heródiás lenne! Heródiás! — tört ki hirtelen a férfi, aztán halkán, mint ki imát mormol, így szólt:

— Nézze Katalin: ott az az aranyrámás, felénk-hajló holdas arc a „szép Simonettáé“ és nem néz a szemünkbe, hanem le, a testünk közepére: Nézze: a szemhéja: gyöngé virradat: szájacskét emésztő leányéjjek formázták, és hegyes, selymes állának vonalában benne vérének császári erotikája! Ő az én rejtelmes éjjii nőm... — mondta fáradtan és most még merevebben figyelte a leányasszonyt... Ej! bolond viziók! — Kacagta szeszéllyel s akaratlan, ahogy a hajó pergőtáncát járta rá-ráhajolt az ölében oldalt fekvő leányasszonyra. Olyan az arca, mint a „szép Simonetta“ kinek hosszú, nyúlánk konytyos, szűz sziluetjébe, másnak unott, neki zsongó vasárnapi őszt rejtett Boticcelli.

— Szép Renaissance... — sóhajtott a leányasszony s felkőnyökölve reásimult erősen a férfi mellére. Olyan

mély csend volt a kabinban, hogy a hullámvokogást kottázni lehetett volna. Ők szóltalan beszéltek, köröttük a Szép fenség bontakozott s nem vették észre, hogy a háttérben virgonc vonalban piros fojdogál...

— Érzem, szebb vagyok most Zsoltnak, mint te, szürke renaissance-hercegnő — ábrándozta félhalkan, mintha egyedül lett volna s testvéresen megsimitotta a papir-Simonettát.

— Igen! Renaissance... mikor nagy erők, kis érzések mérköztek s minden az oltárok előtt vásznon, avagy kőben talált egymásra. Akkor az emberi civódások dáviddá ijjazódtak s a virágos erkélyen szerenádot hallgató leány mosolya Fornarinává hatványult — lelken-dezte a férfi, aki kezdett testben is művésszé lenni.

— Akkor a pokolról is mertek énekelni — sugta szerzetes félelemmel a lányasszony és okosságáért a művész meleg pillantással válaszolt, majd felnyult a képekhez s az egyiket lányos gyöngédséggel maguk közé vette s így szólt:

— Látja, Katalin, azt mondják, hogy új szépet teremtettem, állítólag légiókat tenne azok száma, kik az életet *miattam* szebbnek látják, de ezt nem tudom átfogni úgy, hogy elfelejtsem...

— Giorgione: „Vénus“ — olvasta' áhitattal a lányasszony.

— Tíz éve keresem magamat e képben s nem találok, pedig benne vagyok! Itt rejtőzöm e testtemplom körül s az ő finomsága az én finomságom; szende szemérmessége néha vendégem... Olyan szép, selymes,

alabástrom világ ez, melybe be-betévedek zokogni... — panaszkodta a művész s vénuszt az asszony szive fölé tette, majd csóknnyelven a prózafákról, prózatájáról hosszú, halk mese pendült...

— Segítség! segítség! — sikoltotta felugorva a lányasszony s a szive fölé tett kép apró zajjal a padlóra esett. Észre sem vette, csak állt tébolyultan, de mikor újra dőngött, mikor a tenger újra támadott, erőtlenséggel hanyatlott vissza a pamlagra s keservesen zokogni kezdett. Barátja csitítgatta, biztatgatta, mert ő még állt, mint szirt, de csak addig, míg a szellemek táncát járó hajó vonyítón túlkölni nem kezdett; akkor elsápadt.

— Ez nem tréfa!... — és a halálos belső csendben — melyet kívülről az elem vad nyomulása döngetett — várt, hallgatódzott, aztán megkönnyebbülten felőrült. — Katalin! Katalin! Ez csak próbatúlkölés volt! Ha baj van, ha baj lesz, kettőt fog túlkölni...

— Kettőt? — kérdezte lihegőn az asszony s barátjába kapaszkodva felkönyökölt, aztán bambán az ablakra bámult. Az ablak bujócskázott; hol elsötétedett, hol kivilágosodott.

— Hiába birkózik az elem velünk!... — kiáltotta s szemei lilás fényben játszottak.

— Hát hol a Vénusz?...

— Összetörted!... s ez a zaj, ez a lárma, dörgés, tompa kongás, terpedt sistergés, ez a nagy szimfónia az ő temetése...

— Félisz, Zsolt?... — kérdezte fátyolozottan a lányasszony s erotikusan fonódott a férfire.

— Egy kicsit... Hallo? ! Hogy futnak odafenn az emberek... meneküljünk! — dadogta a férfi s az asszonyt magáról lerázva, vállait a kabinajtónak feszítette, de visszatántorodott a pamlagra. Orrára bukott a lomha hajótest s pokoli tompa kongás reszketett végig a kabinsoron. A vastraverzek elhajlottak, az ablak elstétült, aztán lassan újra világos lett. Az eszeveszett tánc alábbhagyott; a gépet elállították már s most csak a tenger morajlott s a forgó orkán üvöltött.

— Mi volt ez? — kérdezte sápadtan a férfi s homlokáról hideg verejték csepegett.

Két hosszú, szomorú túlkölés vonyított kísértetiesen...

— Hallo? — kuncogta eszelősen az asszony és sasként kapaszkodott a férfihe.

— Kettő volt!... — rikoltotta a férfi s vad kétségbeeséssel tépte le magáról a reáfonódott karokat. — Megfullok, hát ne főjtógass!...

— Csak öleltelek... — sirta az asszony.

— *Öleltél?* Ilyenkor így ölelnék — tűnődte a férfi, majd reáült a megnyugvás s újra engedte, hogy az asszony boldog legyen. A kabinsor elejéről lépések koppanó zaja hallatszott...

— Veszély! Veszély! — s a lépések messzeveszttek.

— Jön a halál! ...

— Érzem. Én szeretem a halált — zokogta a férfi s mint szomjas a forrást, úgy kereste a lányasszony száját.

— Én is szeretem és az Élet nem is szép...

— Te! Ne, ne bánsd, az *Élet a király, a halál: csak a koporsója* — sóhajtotta a művész s hosszan nézte a falon függő, ősz Taifunnyomokat. Távolból kaján, siető sistergés hangzott. Fenn: a menekülő léptek kongó üst zaját idézték. Mintha harang is csendült volna...

— Halld! — jajzanak óprimitíven...

— Héj, menj közéjük, hogy lásd, mennyi és milyen kicsik az életek — hördült fel fájón a férfi s újra tépte, szakított a magáról az asszonykarokat, azok azonban nem engedtek s újra bilincs maradt a bilincs.

— Nem! Nem!

— Nem? — kacagta eszelősen, úgy, hogy belesárgult, aztán hirtelen vad elszántsággal megtámadta az asszonyt. Ez a meddő erőmutatás sokáig tartott.

*

— Halálos fáradttá tettél — szakgatta a férfi az asszony felé, aki most a pamlag tulsó sarkában gubbasztott. — Ti mindig *igent* álmodtok s mégis *nemet* csináltok. Azt akartam, hogy most itt az új Semmi előtt az enyém légy, de te csak kifárasztottál, papireMBER vagy...

— Jaj! — sikoltotta az asszony s arcán csodálatos hívéssel küszött a férfi felé.

— Az vagy... fehér papir, mire csak a Taifun ír...

— Taifun?

— Taifun! — súgták alig hallón, aztán elcsendesedtek.

— Milyen különös a nézésed, hová látsz?

— Egyiptomba! — mondta lassú vontatottsággal a művész s aztán közel hajolva, ezt súgta a lányasszonynak:

— Látnod amott azt a sötétes képet: A szent család menekül. József, az ember, vezet és liliputi lámpása csak egy sóhajra való utat világít be. Ezt Rembrandt látta így... Ő mindig a Taifun-utánt festette...

— De milyen erősen világít a lámpása... — suttogta az asszony.

— Igen! Egészen Gauguainig. Érzed, mint olvad, dereng az a félő sötétség kékes sejtelemmé. — Most hunyd be a szemedet, hogy megkönnyebbülj... figyeld a kép adta vibrációt... Csodás tropusi nap éget, légy boldog, mert belelátsz a bronzéletbe... Ints csókot! Tehura lépdél eléd, karján giz-gaz, teste csillog s ijjaz. Terped a te tested, a giz-gaz különös szaga egészen elbódít...

— Ez a Noa-Noa... — mondta alig hallón a lányasszony.

— Igen... ez „a virágok illata” — ábrándozta a művész s hangja olyan volt, mint hegedű, ha panaszra pendül. — Még ne nyisd ki a szemedet. Most sötétedik. Sívár, rideg esős a világ. Gyűrt arccal lépdél az örült, letelepszik és festeni kezd s meghasad az égbolt. Uszva rohannak a fellegek, bámul a nap pörére vetkőzve s bolondul mindent beglóriáz. Szeszélyesen hajladozik a buzatábla, reng a sok-sok büszke kalász s az örült kékre festi az aranykalászt, sárgára az eget, pirosra az utat, vigyázz! ne lépj rá...

— Istenem, én istenem, hol az ablak, az ablakot akarom — rikoltotta borzadva a lányasszony s szemeivel ide-oda cserkeszett tébolyultan.

— Piros az út, hiába mondtam, mégis ráléptél, jer, simulj reám. Hiszed, Katalin, hogy boldog vagyok. Te most messze vagy, egészen messze, s itt olyan nagy csend lesz, ha már nem sistereg a víz. Nem félek! Valakit magam mellett érzek...

— Krisztust? — kérdezte sugva a lányasszony.

— Őt! Különös, hogy eltaláltad. Látod, ez az igazi nagy egyesülés, ilyenkor szent *egy* minden kettő. Hej, hogy usznak az ablak előtt. Hosszú a testük, szörny a nevük... a nevük... — hördülte velőtrázón s a lányasszony ölébe borult...

— Ne sirj, Zsolt, csak odafenn hiszik a *rettenet*et, de érezni még nem birta senki sem — anyáskodta botló biztossággal s szabadon maradt kezével omló könnyeit törülgette.

— Tudsz te imádkozni, Zsolt!

— Imádkozni?

— Igen, a gyermekimádra tudsz-e visszagondolni?

— Igazad van, — mondta fáradt ujjongással a művész. — Ilyenem is volt valaha! Ládd, most tényleg jól esne valami gépiest mormolni...

— Ha kívánod, én mondom, gondold utána — szólott a lányasszony s belekezdett egy gyerekimába. Oly szépen sugta, oly panaszosan, hogy a hangján maga is elmerengett.

— Itt a tenger! nézd a tengert! — vonaglott a férfi s mereven a kabin-padlóra nézett.

— Viz... viz... Hallod a roppanásokat? — zokogta könytelen a lányasszony s vad, rettenetes erővel fonódva egymásba a pamlagülésről figyelték, lesték a halált. És a halál zuzott, emelkedett s ahogy csobbant, nyomában harangzugás reszketett. Már Katalin sem sirt, Zsolt sem, csak az arcuk őszült, öregedett. Ugy rémlett, mintha a sistergés elhallszott volna, aztán a falon függő taifun-nyomok mintha mind eggyé, egy Millet-képpé olvadtak volna s ők nézték, csodálták, szomjuhozták a provenszi tájat, a krisztusi megnyugvó hívést s ebbe a végtelenbe vívó mélységbe suttogták áhitattal: Angelus... Angelus... Aztán mindenek és Minden örökbe mult...

TARTALOM

I. KÖNYV.

	Lap
Ma	6
Az erőtlén	8
Fénykép-leány	14
Virradatkor	20
A kuli	26
Az idegen asszony	32
A hóhullás	41
A kozáknő	47
A lelkem	62
Rapszódia	67

II. KÖNYV.

Álomvilág	82
A halál lát	89
Morinága herceg	98
Árpád vezér sir és zokog	113
Taifun	120

OSZK

Magyar Királyi Könyvtár
Budapesti Könyvtár
Tároló

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

